

STANKO PEHANI: KRALJ MATJAŽ.

DEKLA ANČKA.

Napisal F. S. Finžgar.

ina, kako misliš?« Kajzar Anton se je dvignil pri peči in se naslonil ob komolec. Željno se je ozrl proti mizi, kjer je žena šivala raztrgane hlačke otroku Francku. Ker je imel Francek samo ene hlačke, zato jih je šivala zvečer, ko je otrok spal. Žena ni dvignila glave nad šivanje in mu ni nič odgovorila.

Anton se je popravil na klopi še više, spustil noge na tla, sedel in se naslonil ob čelešnik.

»Mina, odgovori no! Kako si čudna!«

Ženi je obstala igla sredi poti, roke je spustila v naročje in pogledala moža preko zakajene, revne svetilke.

»Kako me gledaš? Nikar no! Sv. Juri se bliža!«

»Ali si čuden, ljubi moj! Teden dni že ne spim, tako me skrbi.«

Mož je pogrknil in v zadregi sunil lesenega zajca, ki je gledal izpod klopi.

»Seveda te skrbi. Kaj mene nič? Ampak kaj se hoče. Sedem ust — za delo pa le moja roka. Vsi bodo morali za kruhom in Ančka je najstarejša.«

»In njo najteže dam, Bog ve, zakaj!«

»I zakaj! Kokljica — vse bi rada imela pod krilom. Lepo bi bilo; pa si pomagaj! Kajža je rajža! Po svetu kaže vsem, ki se v njej rode.«

Mina je vnovič pričela vbadati v debelo zaplato in se je sključila še niže nad šivanje. Anton je vzel trsko z zidca pri peči in se zamišljen igral. Drobne šagice je ličkal od nje in jih metal na tla. Nazadnje je vrgel ogoljeno betvo trske pod klop.

»Torej, če nočeš, pa stradajmo. Bog ve, da bi rad za dva delal, ko bi imel še par njiv. Ali iz te edine ne morem izkopati več. Ne morem.«

Mož je vstal od peči in s trudo nogo šel do počrnele ure, prijel za verižico in jo navil, dasi še ni potekla. Žena se je ozrla za njim. Ves potr in žalosten se ji je zdel Anton.

Naredila je voz in odtrgala nit od zaplate. Spet je pogledala Antona, ki je stal pred uro in se zazrl v nemirno nihalo.

»Anton!«

Mož se ni zmenil.

»Anton, če ni drugače, naj se zgodi božja volja!«

»Kakor hočeš, Mina; Ančka je toliko tvoja, kakor je moja. Zato sem te vprašal. Če nočeš, pa bomo še rili eno leto ali dve kakorkoli. Samo Mocarju moram povedati.«

»Ali si hud, Anton?«

Žena je občutila v moževem glasu nejevoljo.

»Hud? Nič nisem hud. Mocar bo hud, ker sem mu jo takorekoč obljubil.«

»Torej naj gre. Če ne bo zanjo, si pa prebere!«

»Ali si Ančko kaj vprašala?« se je naglo mož okrenil od ure, kjer je stal.

»Nisem je.«

»Vprašajva. Koj. Če dekle noče, zgrda je ne bomo gonili!«

Mati je zganila hlačke in jih položila na klop ter šla po Ančko v kuhinjo.

Oče je hodil po sobi gor in dol.

»Anton, le povej ji!«

Mati je prišla s hčerjo v sobo in sedla k peči, da ne bi bila deležna bridkega pogovora.

»Ančka, tako sva se domenila z materjo, da boš šla služiti.«

Oče je obstal pred hčerjo, ki si je brisala roke v predpasnik. Osemnajstletna, vitka in lepa kakor gospodična je stala pred njim.

Zasmejala se je in sedla k materi.

»Kam, oče?«

»K Mocarju te prosijo! Ali greš?«

»Grem. Zakaj pa ne?«

Ančka se je spet zasmejala, mati si je obri-sala solzo. Hči se je ozrla na mater.

»Nikarte!« in se je stisnila k njej. »Saj grem rada, saj vem, da moram od hiše!«

»Rada greš? Norica, kako si nehvaležna!«

»Nisem ne, mati.«

Ančka je pobožala mater in naslonila glavo na njeno ramo.

»Vidiš, Anton, kakor otrok je. To me skrbi!«

»Oče, ni res, nisem ne otrok. Zakotnikova Lizika tudi služi. Pa se pohvali, da jo imajo radi, in je leto mlajša od mene. In tudi tako močna ni. Oče, koliko je obljubil Mocar?«

»Sto na leto!«

»Sto? Mati, novo obleko Vam kupim! Za god Vam jo bom!«

»Torej jutri povem Mocarju, da prideš?«

»Le povejte!«

»Oh, Ančka, kako si ti neumna!«

»Zakaj, mati?«

»Ker si tako vesela!«

»Zakaj bi ne bila? Doto si prislužim!«

»Bog sam ve, kakšno! Tam so trije hlapci. Kako se bojim!«

»Jaz pa nič, mati.«

»Pomij in pospravi, Ančka, da gremo molit. Truden sem!«

Hči je odšla naglo vun. Oče je hodil molče po sobi gor in dol. Mati je tiho ihtela pri peči.

II.

Na sv. Jurja dan se je preselila Ančka k Mocarju. Mati jo je spremila. Ko je hči zlagala

tisto malo obleke v skrinjo, kamor ji je pokazala gospodinja, je mati za vse božje in svete prosila Mocarico, naj pazi na Ančko, naj jo varuje in naj jo ima trdo, kar se da, ker je še tak otrok. In Mocarica, postavna ter veljavna gospodinja, jo je tolažila.

»Ne boj se, Mina! Kakor doma, tako je dekle spravljeno pri nas. Še bolj!«

Ko je Ančka s praga gledala za odhajajočo materjo, se ni smejala. Na jok ji je šlo. Zato je stopila k njej Mocarica in jo prijala za roko.

»Nič ne maraj, Ančka! Bodi, kakor bi bila doma. Vsega se privadiš. Le dela se poprimi. Z delom se vse pozabi. Kar začniva!«

Preden se je Ančka vrnila s praga, je še pogledala za materjo, ki je krenila koncu vasi po stezi proti domu. Mati je dvignila predpasnik in potegnila z njim po obrazu.

»Še jokajo,« je pomislila Ančka in odšla za Mocarico.

»Vidiš, Ančka, kuhinjo!«

Ančka se je začudila. Toliko in tako lepih posod še ni videla. Naglas se je začudila.

»Ah, kako lepo!«

»No, imamo za silo, hvala Bogu! Vidiš, Ančka, tu bo tvoje prvo delo. Ti si videti bolj pripravna. Drugi dve dekli sta pridni, nič ne rečem; ali neokretni. Skrbela boš, da bo vse pomito, vse pometeno, vsako jutro zakuriš, nanosiš drv, vode — tu boš moja desna roka. Doslej sem sama. Pa čemu bi. Dva sina imam. Eden študent, drugi bo imel dom. Dovolj imata!«

Ančka je gospodnji pokorno pritrjevala in šla za njo skoz ozka vrata.

»Vidiš, tu je kamrica. Ta bo tvoja. Nalašč sem dala semkaj postaviti posteljo. Ali ti je prav?«

»Prelepo, mama, vse prelepo zame!«

Mocarico so vsi imenovali mamo. Bolj gosposko je donel tak naziv, kakor se je spodobilo zanj, najveljavnejšo gospodnjo v fari.

Iz kamre sta šli v hišo.

Mocarica je hitro snela brisalko z žeblija in začela brisati težko, javorovo mizo.

»Vidiš, Ančka, takale je naša Špela. Stokrat ji povej, naj pobriše po jedi. Nak. Stokrat ti pozabi in ko ve, da me te čerže po mizi tako strahovito jeze in tajajo.«

»Čajte, mama, bom jaz!«

Ančka je vzela gospodnji iz rok brisalko. Mocarica jo je gledala, ko je snažila mizo, obri-sala klopi in stole, prestregla drobtinice v pest in se ozrla, kam bi jih stresla. Videla je, kako belo roko ima, ko si je zasukala rokavček. Zado-voljno je pritrjevala:

»No, no, tako, dobro ti gre od rok! Prav! Še tamle potegni — na poličici — pri oknu! Da boš le sama kaj videla! Špela nič ne vidi!«

Kljub temu veselju jo je zapeklo in je v duhu pozabavljala.

»Kaka gosposčina pri bajtarskih otrocih! Kakor iz žide, take roke ima. Prej naj bi jo bili dali služiti!«

Potem sta šli na dvorišče, pogledali v hlev, kjer je stalo dvajset govedi, težkih in rejenih.

»Tu ne boš imela mnogo opravka. Ali to ti takoj povem, če bo potreba, pojdeš tudi v hlev. Pri nas si ne sme nihče izbirati dela. Tega jaz kratkoinmalo ne trpim, da bi posli drug drugega priganjali in se izgovarjali: To ni moja reč, to je tvoja. Nič. Vsak vse, kakor nanese. Tako. Sedaj si videla. Tu je shramba za orodje. Ključ vtikamo pod to tnaló!«

Mokarica se je pripognila po ključ.

»Vzemi lopato, motiko in železne grabljice. Grevna na vrt. Gredice še niso urejene in steze je treba opleti.«

Ko sta delali nekaj ur na vrtu, se je Mokarica naveličala gospodinjskega tona in se je začela pogovarjati z Ančko ljubeznivo, materinsko. Zato je Ančki izginila plahost z lic in je donel njen smeh preko ograje, da je soseda Robežnica radovedna pogledala čez plot ter oddaleč presojala novo deklo.

Ob štirih je nesla Ančka južino družini na polje.

»Krompir podoravajo. Janez in Miha orjeta, Lukec je pa šel z očetom v les, dekli in dve dninarici ga pometavajo pod brazdo. Dasi ne veš, kje je ta naša njiva, nič se ne boj. Takih konj in toliko ljudi ni na nobeni drugi njivi! Tudi za te sem pridejala žlico. Le jej z družino, da ne bo ne tebi, ne meni kdo oponašal, da te ločim.«

Dekli sta vsipali iz vreč krompir v cajne, hlapca sta priorala na vozare, ko je prišla Ančka do njive. Vsi so obstali. Dekli s cajnami na rokah, Janez, veliki hlapec, z dvignjeno otiko, Miha je pa počil z bičem, da sta celo težka konja dvignila glavi in se ozrla.

»Nova!« je rekel Miha.

»Mala!« je dostavila Reza.

»Kako stopiclja,« je pomrdnila Špela.

»Pozdravljena,« ji je zaklical Janez in zateknil otiko za plug. Miha je vrgel konjema detelje, ženske so postavile cajne na tla in 'ahoj' poklicale dninarici z njive.

Ančka je razgrnila majhen, grob prtič na travo, vzela iz jerbasa skledo, jo postavila na prt — in po vrsti razdelila žlice. Janez je segel po hlebu in začel rezati vsakemu delež.

Vsi so plegli in posedli krog sklede in začeli zajemati.

Poleg Miha je bila ostala vrzel za Ančko, ki je pripravljala vrč in kozarce.

»Le k meni, deklè! Vidiš, jaz sem mali hlapec, ti mala dekla, kar za par bova.«

»Ne vem,« je rekel veliki hlapec Janez, ko je prvi izpil kozarec jabolčnika in čašo pomaknil Špeli.

»Ne vem, če bosta za par vidva. Ančki bi se spodobil boljši par kakor si ti, Miha!«

»Nič se ne ve,« je omenila Ančka in sram jo je bilo.

»Ve se, dobro se ve!« je trdil Janez.

»Kaj se bo vedelo,« je ugovarjal Miha in gledal Ančki na roke. »Poglej, kakšne roke ima. Kakor mojškrica!«

Tudi deklet so se ozrle ob tem na Ančkino roko, ko je zajemala iz sklede.

»Saj je res, kakor iz cukra,« je potrdila Špela in zakašljala, ker se ji je zaletelo.

Ančko je bilo še bolj sram in je odvihala rokavček.

Janez je trdo potrkal Špelo po hrbtu, ko je kašljala in so ji solze silile v oči.

»Prav ti je! Kaj objedate dekleta? Ančka, nič se ne boj! Špela ti je nevoščljiva, ker je vsa zmrdana.«

Špela je strupeno pogledala Janeza in se zaripela od kašlja pokolceva je jezila.

»Ti, seveda ti — boš — večna — huk — mladost — huk!«

Ančka je položila žlico, vstala in šla h konjema, ki sta raztresla deteljo.

Dekle so se spogledale in nič niso rekle. Mislile so vse takisto:

»Užaljena je in vtaknilo se ji je!«

Miha se je vzdignil takoj za Ančko in ji pomagal, ko je zbiral raztreseno deteljo. Prav tik nje se je pripognil in lovil bilke po tleh.

»Ančka, nič ne hodi preblizu. Rigo je hudoben. Grize! Če bi te zagrabil takole« — Miha je prijel Ančkino roko — »hramp — kar ob roko si.«

Ančka mu je hitro zmaknila.

»Nič se ga ne bojim, Rigota!«

Potapljala ga je po dolgi, črni grivi. Konj je veselo zaprhal.

Ko je Janez videl, kako je Miha prijel Ančko za roko, je srdito pogledal nanj.

»Če nočete jesti, hajd, delat! Ančka, pospravi!«

Kar vstal je, zagrabil plug za ročice in ko ga je obračal, je tako jezno telebil s kolci, da je zašklepetalo.

Miha je počil z bičem in se ozrl še enkrat za Ančko, ki se je sklanjala nad prtičem.

»K sebi! Kaj zijaš?« je zaklical Janez nad njim.

Miha je nategnil vajeti, prst je vrela izpod pluga, hlapca sta molčala.

Dekle so se pripogibale in pometavale krompir v razor, ki se je odpiral pred njimi tako naglo, da so težko zmağovale.

Špela se je ozrla za pisanim jerbasom, ki je izginil z Ančko vred v daljavi.

»Jeza bo in prepír zaradi nje, boste videle!«

Spet se je pripognila k rjavi grudi in hitela za brazdo.

Konji so hropili, pod opremo se jim je nabirala potna pena.

Po večerji je Janez pod širokim stoğom pripravljal parizar. Mocar mu je naročil, da gredo drugi dan po hlode.

Ančka mu je svetila z veliko hlevsko svetilko.

»Ančka, kako ti bo všeč pri nas?« je vprašal Janez, ko je mazal osi.

»Dobro! Da se le privadim!«

»Ančka, nič se ne boj! Mocarica je malo sitna včasih. Takrat kar molči. Jo hitro mine. Za Miha se nič ne spremeni in za Špelo tudi ne.«

»Danes sta me dražila, ker imam take roke. Kaj morem zato?«

»Nič se ne spremeni, Ančka, kakor sem rekel. Prav nič. Miha je kvantač, Špela je Špela. Pridna, ampak netečna. Kogar more, ga piči.«

Janez je sunil kolo na os, da se je parizar stresel. Potem je zavrtel kolo in nataknil osnik.

»Zdaj grem, kajne? Moram še pomiti! Lahko noč!«

»Lahko noč in kaj lepega sanjaj nocoj!«

»Številke, kaj?«

Ančka se je zasmejala. Luč je odhitela preko dvorišča. Janez je gledal za lučjo.

Ko je stopil v konjski hlev, sta sedela Miha in Lukec na žlebu in kadila.

»Še nista napojila?«

»Konji še zobljejo.«

Janez je sezul škornje, vse težke in rjave od prsti, slekel suknjič in ga s klobukom vred obesil na kljuko poleg pògrada. Nato je legel.

Miha je nadaljeval započetí pogovor.

»Kajne, da je lepa naša nova dekla?«

»Menda že. Jaz sem bil tako lačen, da se nisem nič spremenil zanjo.«

Miha se je zarežal in v smehu je bila hudobija.

»Lukec, ti si norec!«

»Zakaj?«

»Zato ker nič ne vidiš. Ti si štor, bukovna! Če bi jaz Ančko videl samo z enim očesom, samo s pol očesom, pa bi vedel, da je lepa.«

»Meni se je majhna zdela. Ali ni majhna? Kakor šolarica je. Zato bo za hišno, kajne? Za deklo ni. Bogve, če bi zadela poln škaf vode? Mislim, da ga ne bi.«

Miha se je vnovič zasmel, snel klobuk in ga veselo vrğel na svoj pògrad.

»Lukec, ti si norec, ti si štor! Jaz ti pa to rečem: V nedeljo bo v Št. Jurju žegnanje. Tja pojdem in nakupim Ančki semnja polno perišče. Cukrčkov s popirčki, kjer so napisane pesmice, strdenja in bogve kaj ji bom kupil. Ah, Ančka, bom ti ga!«

Tedaj so zacvrkale deske Janezovega ležišča.

»Napojita! Potem spat! V Št. Jurje pa ne boš hodil, zato ker pojdem jaz. Da boš vedel.«

Janez je legel nazaj in se obrnil v steno. Pred hlevom je zaškripal vodnjak, votlo je štropotala voda v škafe.

III.

In zgodilo se je, kakor je Janez napovedal. V Št. Jurje na žegnanje ni šel Miha. Konje je doma vrdeval in se ves dan prepíral z Lukcem.

Janez se po opraviilu ni pomešal med fante, ki so obstopili šotore. K možem je pristopil, ki so prišli od sedem fara na žegnanje. Vsi so poznali Mocarjevega velikega hlapca in so sodili: Bogatin ima srečo. Takega posla dobi, kakor je Janez. Vsakemu gospodarju je kljub in kar nič fantovskega ni na njem.

Janez je pa poizvedoval po hrastih in po čreslu, kakor mu je bil naročil gospodar. Ko je doğnal svoj opravke, se je napotil v krčmo. Mimo šotorov grede, kjer so stale še vedno gruče deklet in fantov, se je nenadoma domislil, kaj je obetal Miha.

»Čakaj, nalašč naredim to. Na njegovo jezo!«

In s širokim korakom se je naravnal proti prvemu šotoru. Ali v hipu ga je obšlo, kakor sram. In razveselil se je Žbilka, ki je zaklical nad njim: »Janez, povej Mocarju, da imam sto bork na prodaj. Niso rahuta, gost les! Za mecesnje bi jih prodal.« Veliki hlapec ni šel k šotoru, dasi ga je štacunarica vabila. Z Žbilkom je odšel v gostilno.

Dovolj je bilo tamkaj pogovora in praznega hrupa še več. Toda Janezu je skoz pogovore in skoz hrup donelo: »Kupi Ančki semnja! Nalašč ga kupi! Ali bo Miha hud!«

Še nikoli ni kupoval Janez cukrčkov in strdenja. Zato ga je bilo sram in dobro se je vojškoval, ko je pil prvo četrtinko. Ko je izpraznil drugo, je začel omahovati.

»Sedaj skočim k cerkvi, ko ni več ljudi. Kaj bi me bilo sram. Neumnost je. Ali zaradi Miha ji kupim.«

Kar šel bi bil. Ali vendar je poklical še tretjo četrtinko in jo izpraznil do polovice.

Tedaj si je domislil.

»In če so šotore že podrli in semenj pospravili?«

Hudo se je prestrašil te misli. Popil je vino in se naglo ril skozi gnečo. Možje so vpili za njim:

»Janez, no!«

»Nikar še ne hodi!«

»Posedi!«

Janez je pa samo z roko zamahnil in skušal povedati, da pride nazaj.

Ko je hitel k cerkvi, mu je srce bilo, kakor otroku, ki gre prvičkrat skrivaj na sosedovo češnjo.

Šotore so res že podirali. Toda Janez je imel še prilike dovolj, da je izbral.

Dopadlo se mu je veliko srce iz malega kruhka. Na vrhu je imelo rdečo rožo, na levi in desni popirček in verz na njem.

»Tegale!« je rekel štacunarici.

Potem je segel za cukrčki v pisanih popirčkih in jih kupil pol žepa. Ruto je dejal nanje, ko jih je spravil.

Nato se je napotil nazaj v krčmo.

Janezu se je zdelo, da se mu možje smejejo, in zardel je. Pogledal je po desnem žepu in potipal z roko. Prepričan je bil, da gledajo cukrčki iz njega in da se mu zato smejejo. Pa niso gledali. Le vogel rute je molel ven.

Janez je prisedel in naročil pol litra.

Možje ga niti vprašali niso, kje je bil, ampak vnovič se je govorilo o hrastih, mecesnih in čreslu. Žbilek o borovcih seveda. In Janez je bil vesel, da bi bil plačal štefan vina, ko bi kdo le žugnil, od samega veselja, da je skrita njegova skrivnost.

Skoro so že dovečerjali pri Mocarjevih, ko se je Janez vrnil. Suknjič čez ramo in klobuk postrani; ne veliko, za Janeza pa dovolj.

Gospodar in gospodinja sta sedela pri stranski mizi. On je računal v koledarju, kdaj da bo vrgla krava Roža, ona se je brezdelno opirala na laketi.

Ko je zagledala Janeza, se je veselo namuznila. Potegnila je moža za rokav in mu pomožiknila.

Mokar je povetil koledar in pogledal čez naočnike. Tudi on se je nasmehnil.

»Janez, kako si opravil?«

»Kar dobro. Hrastov, mecesnja, čresla, borov, vsega je dovolj. V nedeljo, sem jim rekel, naj pridejo ponuditi.«

»Prav si naredil!«

Mokar je spet dvignil koledar, pogledal skrivaj še enkrat Janeza, potem ženo, ki mu je vnovič namežiknila.

»Nocoj ga malo ima,« je pošepetala.

Janez se je obrnil k družini.

»No, ali bo kaj za večerjo?«

»Vidiš žlico in skledo!«

Špela se mu je odmaknila, ker je bil ob njej prostor za velikega hlapca.

Tedaj se je oglasila Ančka.

»Janez, zate sem posebe postavila.«

Ančka je naglo odšla v kuhinjo.

Špela je mrčezno pogledala za njo in položila žlico iz roke.

»To je potuha!« je rekla Rezi in si odlomila grizljaj kruha.

Ančka je postavila lonček in skledico pred Janeza.

»Ne bom tukaj jedel. Pri tebi bom, Ančka; Špela je huda.«

Janez je prisedel na vogel poleg Ančke.

»Poglej, ti si name mislila, jaz sem nate mislil.«

»Vidiš ga?«

Potegnil je iz žepa veliko srce z rdečo rožo.

Ančka se je naglas zasmejala, gledala veliko srce in popravljala liste rdeči roži, ki so se bile zmečkali v žepu.

Tudi Mocarica se je zasmejala.

Ančka ji je nesla pokazat srce.

»Janez, ali meni nisi prinesel nič semnja?«

»Mama, tudi.«

Popustil je žlico v skledi.

Ko je vstal, mu je zdrsnil suknjič z ramen. Dekli sta se zasmejala, Miha je siknil skozi zobe:

»Pijan je.«

Janez je ujel suknjič in segel v žep po cukrčke.

»Nate, mama!«

In še enkrat je segel in jih dal pol pesti Ančki.

»Še tole, deklič moj!«

Miha se je zakrohotal.

Janez se je bliskoma zasukal.

»Zakaj to?« je zažrmel nad hlapcem.

»Psst!« je zašumel gospodar in mračno pogledal po hiši.

Janez je sedel k mizi, Miha je obmolknil, Ančka je pospravljala.

»Da mi greste takoj spat. Jutri ob štirih morata biti naprežena oba para. Miha in Lukec gresta po hlode, Janez, ti pa posuj ozimino z umetnim gnojilom, je zadnji čas.«

Družina se je naglo razšla, le Janez je še obsedel na voglu in večerjal.

Ko je Miha šel mimo kuhinje, je pomolil glavo skoz duri in rekel:

»No, deklič moj! Ali te ni sram, ki imaš pijanca za fanta!«

Ančka se je ozrla. Skleda ji je zdrsnila v pominjek in lica so jo zapekla, tako je zardela.

Miha se je zakrohotal, zaprl vrata in žvižgaje odšel.

Ko se je Janez drugo jutro prebudil, ga je glava bolela.

Konj ni bilo več v hlevu. Hlapca sta že odšla, in Janez ni nič čutil. Tako je spal. Prvič se je to zgodilo, odkar je bil pri Mokarju. Sram ga je bilo, da je kar planil s postelje in se šel umivat k vodnjaku.

Ko je stal pred hlevom in si drgnil obraz s hodnično brisačo, je prišla Ančka čez dvorišče proti drvarnici. Domislil se je večera in še bolj ga je bilo sram. Tiho se je umaknil v hlev. Toda vrat ni zaprl, da je skrivši gledal za dekletom.

Ančka se je vzpenjala na prste in s težavo jemala polena z visoke skladovnice.

Janez je vrgel brisačo za vrata in stopil na pomoč.

»Saj ne moreš. Premajhna si!«

Njegove močne roke so se iztegnile po drva.

»Ni treba, Janez, saj bom sama!«

Taka žalost je bila v glasu, da se je ozrl.

Zagledal je objokane oči.

»Ančka, zakaj jokaš!«

»Saj ni res. Pusti me, Janez!«

Pokleknila je k polenom in si jih devala v naročje.

»Vsa si žalostna. Kaj sem ti storil?«

»Ti nič.«

»Kdo pa?«

»Pusti me, Janez, lepo te prosim!«

Ančka se je ozrla za hip vanj in oči so ji bile vse rosne.

»Povej mi vendar. Saj veš, da sem veliki hlapec, ki ima kaj besede pri hiši.«

Ančka je dvignila polena.

»Najbolje je, če me kar pustiš. Lej, Miha me je snoči dražil, da imam pijanca za fanta. Tako sem jezna nanj, ko nisi bil nič pijan. Toda nikar mu ne pravi!«

»Ančkkaa!« je zaklicala gospodinja skoz kuhinjsko okno.

Dekle je naglo odšlo z drvmi, Janez je obstal skrit v drvarnici in ni upal iz nje, Mokarice se je bal.

Ko se je skrila njena glava za oknom, je prekoračil z dolgimi stopinjami dvorišče, šel v hlev, zaloputnil vrata za sabo, pobral brisačo, jo vrgel na posteljo in rekel:

»Prokleti smrkavec!«

(Dalje.)

PESMICA.

Zložil Narte Velikonja.

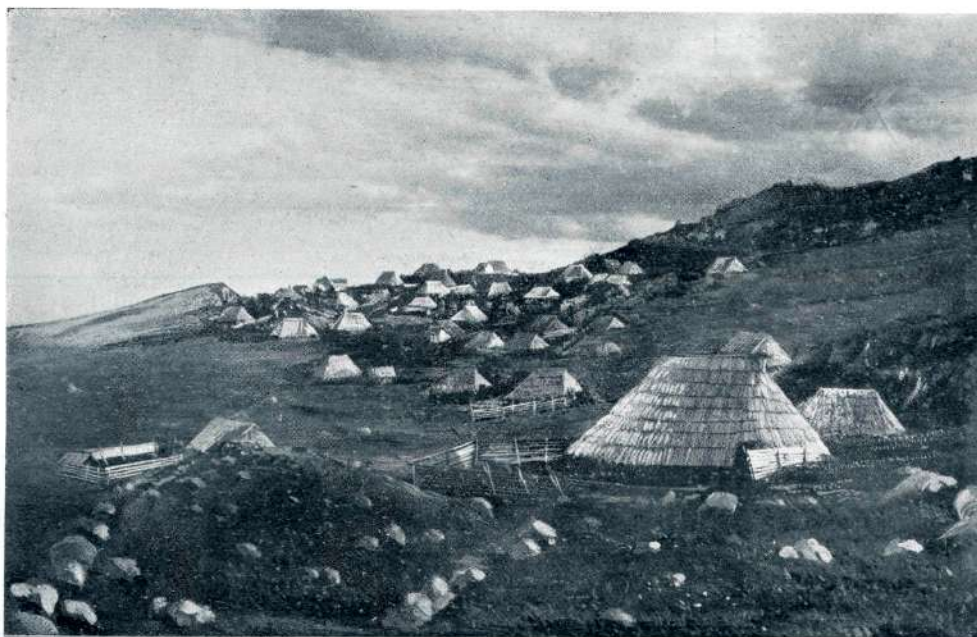
Sam ne vem še, kaj mi je:
je-li žalost, je-li jeza ali nada.
Moje dekle pravi,
da me nima rada...

Če je žalost — žalost zadušim
in zagrebem kakor mrtvo dete
in navriskam svojo mlado moč
do strasti razgrete...

Če je jeza — jeze ne poznam;
jeza škodi, če jo zasadiš —
in v puščino nemo spremeni
božji paradiž...

Nada? — Dete, kje si bilo zdaj? —
Duša te izdala je potrta? —
Vstopi, vrni, vrni se nazaj;
vrata so odprta...

NA VELIKI
PLANINI.

(Fot. Ant. Gregorec.)

DEKLA ANČKA.

Napisal F. S. Finžgar.

(Dalje.)

IV.

Janez je posipal umetna gnojila po ozimini, in glava ga je bolela. Pred poldnem je začelo rositi. Toda ni nehal. Z dolgimi koraki je hodil po njivi in grabil nadebelo iz sejavnice.

Ko so ga sosedge, ki so vozili mimo njega, ogovarjali, je bolj godrnjal nego odzdravljaj. Ob vsakem ogovoru je zamahnil krepkeje z roko, da se je pokadilo krog njega in ga je oblak črne štupe skoro zakril.

Vse ljubo dopoldne je razmišljal.

»Ali sem bil res pijan? — Miha mi je rekel pijanec. — Ančka je rekla: Nič nisi bil pijan. — Bolj prav ima Ančka kot Miha. — Nekoliko sem ga res imel, ker sem ves narobe danes. — Ampak Miha me ne bo zmerjal s pijancem, takle frkovec, žganjar. Ne bo me ne.«

In jezilo ga je, da je stiskal zobe. Pa je spet preudarjal.

»Pravzaprav je vse sama neumnost. Čemu se jezim. Poglavitna neumnost je bila, da sem dal Ančki srček tako očitno. Veži jezike sedaj, ki komaj čakajo, da te ostrkajo. Zato se ne zmenim — ne za Ančko, ne za Miha, za nobenega!«

Janez je na ozarah iztrkal sejavnico. Pri Sv. Florijanu je zazvonilo poldne.

Napotil se je domov. Skoz vas grede ni več godrnjal. Sosedom je prijazno odzdravljaj.

Med obedom se je dež ulil. Kaplje so pokale na okna in se cedile po šipah.

»Mokri bodo,« je rekla Mokarica, ko je gledala skoz okno in mislila na moža in na hlapca.

»Nič se ne bojte, mama. Prevedre. Sedaj imajo že naloženo.«

Janez se je ozrl na stensko uro in je bil vesel, da je Mokarica sprožila pogovor.

»Kako to, Špela, da ni še na krompirišču prigrabljeno?«

»V dežju ti bo kdo mazgal po travi! Ali si čuden!«

»Zjutraj ni bilo dežja in v soboto tudi ne. Kaj bi bil čuden?«

Špela je položila žlico in začela: »V imenu Očeta...« in hitro planila od mize.

»E, tisto prigrabljevanje! Ni taka reč,« je izpregovorila Mokarica in mirila, ko je Špela jezno odburila skoz vrata.

Tudi Janez je odšel in še ozrl se ni na Ančko. Toda klobuk se mu je kar sam od sebe poveznil postrani na glavo.

Ančka je pospravljala z mize in je bila žalostna.

Mokarica je stala pri oknu in gledala dež.

»Viš ga!« je nenadoma izpregovorila, da se je ozrla Ančka od mize skoz okno. Mimo je šel Janez. Sklonjen je vlekel za sabo samotežen voz, pregrnjen s staro plahto.

»Kam gre v dežju, mama?«

»Gnojila posipat. Izvrsten človek, ampak samotorec. Bog se usmili, križ je dandanes z ljudmi!«

Mokarica je vzdihnila, porožljala s ključi v žepu in odšla v izbo.

Ančka je pomivala v kuhinji. Bridko ji je bilo. Sama ni vedela, zakaj.

»Prav je naredil Janez, da me ni nič pogledal in da me ni nič ogovoril. Moder je in ve, da me vsi zavidajo.«

Polglasno je takole razmišljala. Ali modre misli niso utešile njene bridkosti. Vse bolj vesela je bila snoči, ko ji je prinesel semnja.

Ko je pomila in pospravila, je pogledala skozi okno na dvorišče. Dekli sta stali pred drvarnico. Špela je živahno ponašala z rokami in se večkrat potrkala s prstom po čelu. Reza ji ni nič odgovarjala. Neprestano je prikimavala z glavo, posnemala Špeline kretnje in se tudi trkala po čelu.

Ančka se je veselo nasmehnila.

»Kako opravljata!«

Naenkrat je zardela in smeh ji je ugasnil nalicah.

»Mene opravljata! In Janeza!«

Roka je sama od sebe segla po zapahku pri oknu. Tiho ga je odprla in poslušnila. Od streh se je cedilo, dež je vršel. Vendar je ujela parkrat besedo Janez in »takale mlečna nastava!«

Po vseh udih jo je zazebló, popustila je prirto okno in šla h gospodinji.

»Ko bi kaj zašila danes popoldne, mama?«

»Prav, Ančka! Si že pridna. Poglej, onidve stojita lep čas brez dela, ko ga je vendar na podu in v hlevu več ko dosti. Le nikar se ne zgleduj po drugih. Ne bo ti žal.«

Ančka je šivala in krpala do noči in grozno ji je bilo dolgčas; Mokaričini nauki so ji bili odveč, in vse bi bila dala samo za to, da bi Janez ne nosil jezno klobuka postrani in bi jo namesto gospodinje potolažil: »Nič se ne boj, Ančka!«

Mračilo se je. Bič je počil, na dvorišču so zaškripali težki vozovi.

Mokarica je popustila perilo, ki ga je pregledavala in zravnavala, ter je naglo odšla.

Ančka je hitela z zadnjo zaplato, dokončala, zateknila iglo v blazinico in pospravila šivanje v pisan jerbašček. Krpice in odrezke je pobrala v predpasnik, da jih strese v smeti.

Ko se je sklonila, je privozil mimo okna Janez. Pred seboj je rinil prazno dvokolnico in veselo žvižgal.

»Vode bo treba nanositi,« je hitro pomislila Ančka, šla naglo po škaf in k vodnjaku.

Samo nekaj korakov od nje je zategnil Janez voziček pod nastrešje. Ko je zagledal Ančko, se je okrenil, kakor bi je ne videl, in stopil k vozovom, kjer so razkladali.

»O, gospodar, to je les! Pralo vas je, kajne?«

Janez je odrinil gospodarja od hlovov.

Mokar si je obrisal roke ob predpasnik in postal.

»Le pogum, fanta!« je klical Janez hlapcema in zgrabil sam na enem koncu, ko sta se upirala oba na drugem.

Hlodi so se valili na kup, včasih je votlo zabobnelo, včasih je zacvrkal parizar.

»Tako!« je izpregovoril mokar. »Janez, močan si!«

Janez si je dlan ob dlan iztrkaval ilovico, ki se je prijala rok.

»Lukec, v hlev in položi konjem, Miha, midva potegniva vozove pod streho!«

»Tako, tako, Janez,« je spet hvalil Mokar in se obrnil do vrat. Na pragu je še postal, da pogleda delo do konca. Janez in Miha sta navijala verige krog ročic. Ančka je prišla tretjič po vode.

Hitro so se ji dvigale roke, vodnjak je škripal, voda je vrela v škaf.

Miha je navijal verigo in gledal Ančko. Janez ji je kazal hrbet in gledal Miha. Ančka je prenehala, škaf je bil natočen. Miha je stopil proti vodnjaku.

»Čaj, zadenem ti, ker noče Janez, deklič moj!«

Ančka pa se je branila in je vsa huda rekla:

»Pusti! Ne maram!«

Zadela je sama, Miha se je zasmejal in segel z umazano roko po Ančki. Na belem laktu se ji je vtisnila rjava lisa, voda je pljusknila iz škafa po Ančkinem hrbtu.

»Janez!« je kriknila Ančka.

»Nič se ne boj, deklič moj!« se je krohotal Miha.

Tedaj je priletela ročica Mihi pod noge, da je odskočil in privzdignil nogo, ki ga je zbolela.

Ančka je hitro odšla preko dvorišča, po krilu so ji drsele kaplje razlite vode.

Janez je dvignil parizar za soro, ko ga je odnašal, in ga treščil ob tla, da bi se bil razletel, ko bi Mokar ne bil imel tako trdne naprave.

»Pobijalec, ali si še danes pijan?« je zasikal Miha in se tipal po nogi.

Janez je popustil parizar, skočil po ročico in jo dvignil.

»To je že od sile, smrdiš po žganju in mi praviš —«

Mokar je stopil s praga in zaklical:

»Janez!«

Dvignjena ročica se je pobesila, [Miha se je ves bled ognil pred hlev.

»Janez, ne bodi otročji,« je svaril rahlo Mokar. Nato se je obrnil k Mihui.

»In ti, to ti povem, če misliš uganjati pri nas take neumnosti, se kar poberi. Še nocoj, vseeno! Če dobiš boljšo plačo in boljšega kruha, kakor ga imaš pri Mokarju, le za njim! In sedaj mir besedi! Vsak po svojem opravku!«

Miha se je zmuznil v hlev, Janez je sam z vlekel vozá pod lopo.

Ko sta bila zvečer Mokarja sama, je pričel on:

»Ne vem, če bomo mogli imeti Ančko pri hiši?«

»Zakaj ne,« se je začudila ona.

»Ali nisi videla preje na dvorišču?«

»Nič nisem videla. Kaj je bilo?«

»Miha je tiščal za Ančko, Janez ga je z ročico!«

»Zato je bilo tako tiho pri večerji. Bog se usmili dandanes.«

»Zatorej pravim: Prepír bo pri hiši!«

»Nič ga ne bo. Le ti jim povej in zastavi trdo besedo. Ančke ne dam. Sem vesela, da sem jo dobila. Miha res ni nič prida. Ali ne bo je pre-motil, mara zanj.«

»Ona ne, toda Miha je norec in Janez trmast. Vsega je prešinila Ančka. Saj si videla v nedeljo.«

»Kaj bi tisto! In če se navadita drug drug-gega, prav je. Boljšega prazna Ančka ne bo do-bila. Glej,« je hitela Mokarica vsa razvnetá in vesela, da se je tega domislila, »glej ono bajto, ki si jo kupil, čemu nam bo? Janez ima denar, doto in prihranka dovolj, prodaj mu jo. Dve go-vedi bi redila in dva prešička opitala, če hočeta. Ali ni to dobro? In za našo hišo — kako bi bilo prilično. Izvrstnega delavca in dninarico imamo kar na pragu, da ju snameš s kljuke. Pomisli, mož!«

Mokar je odpenjal verižico od telovnika in navijal uro. Nasmehnil se je ženi.

»Ali ni to modro?« je vprašala ona.

»Ni posebno neumno, nič ne rečem. Ampak mi ne bomo možili hlapcev in dekel — mi že ne. Zato ti pravim: Nič jima ne rahljaj poti! Trnja nanjo, trnja in zaigradi, kar moreš! Truden sem! Lahko noč!«

V.

Kakor pusto vreme, tako je bilo nekaj dni pri Mokarjevi družini. Nihče se ni prepíral in jezil, vsak je opravljal svoje delo in vendar je

bilo nekaj mračnega in brezsolnega nad njimi. Miha ni črknil nič več na Janeza in mu ni več oponesel šentjurskega semnja, dekli sta se privadili Ančke in se naveličali opravljati, Janez je hodil s trdimi koraki in resno veleval, kakor se spodobi za velikega hlapca.

Ko je prišla nedelja in je Mokar postavil pred družino mero vina, je zazvenel spet smeh in dovtip in je odmeval čez teden, čez dva in tri.

»Vse je dobro, vidiš, ljubi moj! Kakor sem rekla. Družina je kakor živina. Postavi v hlev novo kravo, pripelji kupljenega konja — vse je pokoncu — prve dni samo. Za mesec dni se privadijo. In če odženeš kravo, če prodaš konja, mukajo in rezgetajo za njim tisti najbolj, ki so ga najbolj odrivali. Tako je, ljubi moj!«

»Prav, če je tako,« je malomarno odgovoril Mokar ženi in listal po kupčijski knjigi.

Ženi tak odgovor ni bil všeč.

»Kak si! O, saj vem. Ančka te bode. Če te res tako bolijo tiste kronice, ki jih plačamo njej, naj gre od hiše. Moški ste vsi taki. Ti imaš tri hlapce, meni ne privoščiš ene dek-le.«

Mokarica si je oprla roke ob boke in gledala skoz okno. On se je ozrl preko rame za njo. Tudi ona se je ozrla čez ramo.

»Nikar me ne žali, lepo te prosim!«

Njegov glas je bil resen, tako resen, da mu žena ni nič odgovorila, ker jo je zapekla vest za-radi očitka.

Dasi je bila Mokarica prepričana, da se možu prav nič ne smili stotak za Ančkino plačo in da bi se mu ne smilila tudi dva, se ji je vseeno vgrizla misel, da Ančko zavidajo, ne samo dek-le in hlapci, razen Janeza, tudi mož. Zato se je ona čezdalje bolj navezavala na mlado deklo. Kadar-koli je pripekla zase in zanj medenih, orehovitih štrukeljčkov ali masleno štruco, vselej je bila teh priboljškov deležna tudi Ančka.

»Na,« ji je pomolila dober kos. »Toda skrij; saj veš, kakšni so.«

Ančki se je samo smejalo ob teh darovitih in zaklepala je prigrizke v skrinjo. Ko se je nare-dila noč in je bila Ančka sama v kamrici, je segla po štrukeljčku, sedla na posteljo in ugriznila.

»Dober je. — Ne, ne bom vsega. — Materi ga dam — oh, ali pa Janezu. — Janez je res tako dober.«

In takoj je nehala in ga spravila.

Drugi dan je nosila drva za peko, v žepu je skrivala pol štruklja.

Koj je bil Janez v drvarnici.

»Pusti, bom jaz!«

Janez je naložil velikansko krošnjo drv.

»Preveč!« je svarila Ančka.

»Preveč?« se je zasmejal Janez. »Še ti sedi na vrh in stavim, da poskočim s tem bremenom pred pragom takole visoko,« — pokazal je z roko od tal — »in še s podkvicami udarim skupaj, kot bi bil prazen.«

Tudi Ančka se mu je zasmejala.

»Janez, ti za dva delaš — in se še zame trudiš.«

»Kadar se zate trudim, se kar spočijem, Bog ve, zakaj!«

Sedaj se Janez ni zasmejal. Tako jo je gledal, kakor še nikoli, da je bila Ančka vsa zardela.

Molče je potem vtaknil roke za oprtnice. Ančka se je ozrla iz drvarnice, segla po štrukelj in mu ga ponudila.

»Vidiš, Janez. Na, vzemi! Mama mi ga je dala.«

»Sama pojej, to je zate, nočem!«

»Moraš, hitro, da kdo ne vidi!«

Ančka mu je vteknila štrukelj v žep.

»Še ti bom prinesla. Bolje se mi bo prileglo, ko bom delila s teboj.«

Janez je dvignil krošnjo, oprtnice so komaj vzdržale, tako je bil naložil. Ančka je drobila za njim in nesla nekaj polen v naročju.

Drugi dan je bila peka. Ančka je jedla masleno štruco in jedel jo je tudi Janez.

Tretji dan so šli vsi po steljo. Ančka je morala v hlev. Ali Janez je vstal ob treh in pripravil zobanje in krmo.

»Je vse pripravljeno, Ančka, kar v jasli postaviš,« ji je naročal, odhajajoč za družino.

In tako so tekli tedni. Janez je od truda počival, ko je delal za Ančko, Ančki so bili priboljški dvakrat sladki, ker jih je delila z Janezom.

Mokarica je bila vesela, ker je bil mir pri hiši. Miha se ni več prerekal z Janezom, špela se je navadila Ančkinih belih rok. [Samo Ančka se ni mogla privaditi Mihovih pogledov. Čutila jih je pri jedi, zapekli so jo, kadar sta se srečala, in če sta pri delu trčila z rokami ponevedoma skupaj, se je vsa stresla od studa. Vse je zaupala Janezu, samo tega mu ni mogla nikoli razodeti.

Nekega večera je Janez že ležal na pógradu, ko se je vrnil od žage Miha, nekoliko vinski. Janez je uprav pojedel kos maslenke, ki mu jo je dala Ančka. Pri jedi se je v mislih pogovarjal z Ančko in tako je bil vesel, da ni mogel zaspati.

Miha je žvižgal po hlevu, Janez se ni genil. Ves je bil zamišljen v kruhek.

»Lukec, ali Janez spi?«

Miha je potresel malega hlapca. Janezu so se ustavile vesele misli.

»Spi! Še ti pojdi spat. Čemu fruliš?«

»Lukec, nocoj ne grem spat. Nekam še pojdem, ho —«

Miha je počil s palcem.

Janez je zahreščal kakor v sanjah.

»Kam boš lazil? Pusti me in zaspi!«

»Lukec, ti si neumen!«

Miha si je sezul škornje, deske so zaškripale, slamnica je zašumela.

Vse tiho v hlevu. Le konji so še hrampljali in prhali, ker se jim je vsipal prah od suhe klaje v nozdrvi.

Lukec je spal, Miha se ni genil, Janez je prisluškal.

»Kam pojde? — Če pojde njo buditi? —«

Janezu je kljuvalo v prsih, pest je stiskal.

»Neumnost! Kaj mi mar. — Naj gre, kamorkoli. —

Da, ko bi šel kamorkoli. Ali če gre tja pod njeno okno — ta smrkavec.«

V hlevu je zašumelo, nekaj težkega se je zgrudilo na tla in zahroplo.

Prvi konj je legel.

Kmalu je zapraskalo, zašumelo in spet zahroplo.

Rigo se je zleknil poleg kobile. In za njim še tretji in četrti konj.

Tedaj so zacvrkale deske Mihovega pógrada. Skoz vrata je šinila mesečina in spet izginila.

Janez je planil z ležišča.

Spet je posvetila mesečina v hlev in spet hitro ugasnila.

Janez je pred hlevom segel po bičevnik — koprivec in šel bos krog hiše. Na oglu se je ustavil in se skril za košato mirabelo.

Črna senca je visela na omrežju Ančkinega okna.

Rahlo je zacingljalo na steklo.

»Psst! — Ančka? — Slišiš, Ančka!«

V sobi se ni genilo. Janez je ves trepetal.

Spet trkanje in klic in prošnje in prisege ter mogočne obljube.

Vse tiho.

Janez je skoro zavriskal od veselja.

»O, Ančka, kako si dobra. Angelček si,« je pomislil.

Miha ni odlegel. Potrkal je glasneje, poizkusil odpreti okno, izpregovoril je vpuhlo kvanto, tako, ki se je vezala. Začel je z drugo; ta je bila za smeh.

Nič odgovora in nič smeha iz sobe.

Miha je začel zabavljati in groziti.

»No, le imej Janeza — pusteža, mar ne vem. Vaši materi povem, da ga imaš, in stran pojdeš — nastava hinavska.«

Ob tej besedi je po Janezu zavrelo. Stisnil je koprivec, roka se je dvignila in tenko je švistnilo po senci ob oknu.

Senca se je odtrgala od omrežja, Miha je kriknil, močna pest ga je zgrabila za vrat.

»Janez, Janez, lepo te prosim —« je jecljal Miha, ko so ga stresale železne pesti.

Tedaj se je odprlo okno nad njima.

»Janez, pusti ga!« je kriknila Ančka.

Pesti so pri tej priči odnehale. Miha je glasno zaklel.

Za stražo, kjer sta spali dekli, se je posvetila luč.

In druga luč se je posvetila v nadstropju, kjer sta spala ona dva. Tam se je okno odprlo.

»Mir, če ne, pridem dol!«

Mokarjev glas se je razlegel po okolici. Na vasi so zalajali psi.

Za hišo sta izginili dve senci: na desno prva, na levo druga.

Mokar je zaloputnil s hruščem okno.

VI.

»Kam se ti mudi?« je vprašala njega Mokarica, ki se je zbudila, ko je bil mož že oblečen.

»Kam neki; nad hlapce grem. Ali naj bo naša hiša umazana pred vsem svetom. Ne bo ne. Dokler bom jaz gospodar, že ne. Da bi ljudje govorili: Pri Mokarju se hlapci za dekletepo. Še tega je treba, seveda.«

Mož je odprl vrata. Na pragu se je ozrl na ženo.

»Ti tudi stori svoje! Da se ne zve ta reč!«

Nato je trdo zaprl in odšel.

Ko mu je na predverju voščil Janez dobro jutro, je skoro zarežal vanj:

»Kje je Miha?« In nič ga ni pogledal.

»Še leži.«

Mokar je šel jezen mimo Janeza v hlev.

Janez se je umeknil v vozarnico. Kakor bi ga bil kdo udaril po glavi, tako se mu je zdelo. Deseto leto je že služil pri Mokarju, napredoval od malega do velikega hlapca, toda gospodarja še ni videl takega. Res ga je tuintam oštel. Ali kaj tisto. Tedaj je vsaj govoril gospodar. Danes mu ni odzdravil, ga ni oštel, še pogledal ga ni.

Janez je obstal ves potrtn in zamišljen pri vozeu.

Iz hleva je stopil Mokar, za njim razkuštran in napol oblečen Miha. Šla sta preko dvorišča in izginila v hišo.

Mokar je stopil k oknu, vtaknil roke v žepe in kazal Mihu hrbet, ki je obstal za durmi in se praskal po razmršenih laseh.

»Kaj si počel ponoči?« je izpregovoril Mokar in gledal skoz okno.

»Nič takega,« je odgovoril Miha zadirčno.

Mokarja je popadlo.

»Lažeš!« je zavpil in stopil pred hlapca. Vse lice mu je zaripelo.

»Kdo je voglaril snoči krož hiše? Kdo se je pretepaval tule pod oknom? Kdo? Sram te bodi!«

»Janez me je. Kaj sem mu hotel,« je godrnjal Miha.

»Prav je imel. Če misliš, da boš snedal čast naše hiše, se motiš. Tega kratkoinmalo ne trpim.«

»Malo sem bil pijan,« je poizkusil Miha, da bi se opravičil.

»Pijan ali ne pijan, vseeno. V pijanosti pokažeš, kaj si. Le čemu tiščiš za Ančko? Ali jo boš vzel? Na kaj neki? Na polževo hišo in cigansko bisago? Ali bi jo imel rad za greh in sramoto? Povem ti, nikoli več tega pri naši hiši, sicer —« Gospodar je pokazal s prstom skoz duri.

»Maram zanjo,« se je nakremžil zaničljivo Miha.

»Zgovorjeno! In da mi ne črhneš besedice o tem ne doma, ne drugod. Razumeš? Nikjer! Pojdi.«

Mokar se je obrnil, premeril sobo in spet obstal pri oknu. Miha se je izmuznil skoz vrata.

Prav takrat je govorila gospodinja v kuhinji z Ančko. Toda Mokarica ni bila kakor on. Veselo, žensko ničemurnost je občutila v srcu, ko so se fantje topli za deklet.

»No, Ančka, nocoj sta se ravsnila!«

Gospodinja ji je pomežiknila in se nasmehnila.

Ančka je vsa zatrepetala, da ji je lonček zdrsnil iz rok.

»Oh, mama, tale Miha, kakšen je. Vso noč nisem zaspala!«

»Nič ne maraj, Miha je norček. Kaj moreš za to, če sili za tabo. Le modra bodi.«

»Tako me je sram, mama. Kar domov pojdem. Če se zve, kaj poreko mati.«

»Nikamor ne pojdeš! In nič se ne izve. Molči, kar molči. Miha bo on trdo prijel. Janez je sam premoder, da bi čenčaril.«

Ančka jo je hvaležno pogledala, ko je pohvalila Janeza, in je postavila pred gospodinjino kavo.

»Glej, dekle, ti si še kakor otrok. Mati so te izročili meni in te priporočili. Zato poskrbim zate. Vidiš, Janez je priden, je pošten, štedljiv, nič ni pijanec in lepe denarje ima, kakor za hlapca. Tako sem večkrat mislila: Večno ne bo za hlapca, rad te ima, kaj, ko bi se vzela, Ančka! Kar težko bi dobila boljšega, ali se ti ne zdi tako?«

Ančka je zardela. Velike oči je vprla v gospodinjo — vse vlažne oči je imela — in šlo ji je na jok in šlo ji je na smeh.

»Ali nimam prav?« je vprašala Mocarica.

»Mama, lepo Vas prosim, nikar se tega ne pogovarjajva. Janez se lahko priženi na grunt, ker ima denar; pri nas je bajta in veliko nas je.«

Ančka se je obrnila proč in obrisala oči. Mocarica je stopila k njej in jo pobožala.

»Ančka, ti si še otrok. Le meni se zaupaj — in o nocoj kar molči. Vsi bomo molčali. Sedaj pojdi v zgornjo hišo in postelji.«

Dekle je naglo odšla in ni si upala pogledati gospodinje z objokanimi očmi.

Mocarica je stala sredi kuhinje.

»Če teh dveh ni Bog namenil drug za drugega, potem ni nikogar. Ne bodo je obesili kakemu sirovcu. Za Janeza je kakor nalašč in on zanjo.«

Tri dni je bilo do nedelje. Pri Mocarjevih ni nihče zinil o ponočnem spopadu. Vsi so bili prepričani, da je tajno in pozabljeno. Janez in Miha nista nič govorila med seboj. Ančka se je skrivala obema, Špela in Reza sta potuhnjeno molčali.

V nedeljo se oglasi Ančkina mati. Vsa zasopla je prišla po nauku. Ančka je brala, Mocar je številil, ona je brezdelno sedela.

»Jezus Marija, Ančka, zakaj si nama storila to žalost?«

Mati je zajokala, Ančki je omahnila knjiga, Mocar se je ozrl čez naočnike, gospodinja je vstala.

»Mina, kaj ti je?« je začela naglo Mocarica namesto hčere.

»Bog se usmili, mama, kaj mi je? Sram me je, tako sram, da si iz cerkve nisem upala. Vsa fara govori. Deklič, kar domov greš, precej, oh, saj se nisem zastonj bala.«

»Kaj govori fara?« je vprašal gospodar z nizkim glasom.

»I no, saj veste sami. Da se zaradi naše tepo pod njenim oknom, da govori z voglarji in plašarji — ah, Ančka, ali sem te tako učila?«

Ančka je bila vsa blede. Pri tem krivičnem očitku ji je šinila kri v lice.

»Ni res, mati! Lažejo! Nikoli in nikomur se nisem oglašila, naj le pride tisti in pove...«

Ančka je umolknila. Ustnice so se ji grenko zaokrožile in zbežala je v kamro.

»Le beži, sramota, ki mi staviš sive lase v glavo! O, ti moj Bog!«

Iz kamre se je čulo ihtenje.

Mocar je vstal in hodil gor in dol ves nejevoljen.

»Kdo je to raztrobil? Spet ženski jeziki, da bi jih plent; — Mina, nič nikar ne jokaj in ne udeluj. Dekle je nedolžno. Polona, razodeni ji.«

Mocar je snel očala, pokrtil klobuk in šel.

Mina je sedla ob Mocarici.

»Poslušaj! Mina,« je začela šepetaje, da se ni slišalo v Ančkino sobo — — —

Ko se je kajzarica Mina poslovila, ni več jokala. Zvečer je možu pravila v pozno noč, kako imajo Ančko radi, in o Janezu in o bajti, katero Janez kupi, da bi se oženil z Ančko.

Mocarica je pa tisti večer oprezovala na Janeza. In ko ni nihče videl, mu je pomignila v sobo.

»Takole je ta reč, Janez. Naravnost govoriva, dovolj si star. Vsa fara ve, da imaš Ančko rad.«

Janez se je tako zavzel, da se je moral prestesti na klopi, preden je izustil.

»Od zlomka so ljudje!«

»Zato takole naredi in bodo vsi jeziki zavezani. Večni hlapec ne boš. Glej, naš ti proda hišico, nič ne bo iskal dobička. Pripravna je in zemlje za silo dovolj krog nje. Sčasoma še prikupiš in pridobiš. Potem se vzameta z Ančko, ki sta kar rojena drug za drugega. Če ti je prav. Premisli. Ne silim te nič, saj veš, da te imamo radi. Ampak tako mislim, da bi bilo dobro za oba.«

»Bom premislil, preudaril,« je jecjal Janez in gledal v tla ter iskal kljuke. —

Davno sta že spala hlapca, konji niso več hrzali. Janez se je še premetaval v pogradu. Tako je bil zbežan, da mu je hodilo vroče. Še nikoli ni mislil na ženitev. Začel je preudarjati.

Videl je belo hišico na gričku, krog nje vrtilček, za vrtoom njivo in košenino. V hlevcu dve kravi, dva prešička. Gledal je izbo — vso belo. V njej lepa, visoko postлана postelja. Tam bi ležal, nič več ne v hlevu. In Ančka bo pri njem.

Janez je ždel v omotici.

Ko se je zdramil, se mu je zdelo, da je Ančka čisto drugačna, nič otročja, vsa lepša, kakor doslej. Zbudilo se je v njem nekaj velikega, neznanega. Grabilo ga je in ga pretresalo; sladkost in tiha groza, strah in hrepenenje je vrelo v njem.

Noč je bežala, petelini so zapeli.

Janez se je prekrižal in vstal ves truden. S težko nogo je stopil na prag, kakor bi se bil napolnil v nov svet.

(Dalje.)

ANTON ŠTEFIC:
PRIJATELJSTVO.

(Študija za Jezusa in
sv. Janeza Krstnika.)

DEKLA ANČKA.

Napisal F. S. Finžgar.

(Dalje.)

VII.

Janezu je potekel teden kakor v skrivnostni grozi, odkar mu je Mokarica razodela: Vsa fara ve, da imaš Ančko rad.

Ko je šel skoz vas s koso na rami in ga je ogovoril sosed: »No, Janez, kako?« je zardel kakor otrok in je odgovarjal tako, da je marsikdo postal in se ozrl za njim. Tudi Janez je prékasto pogledal čez ramo ter se je razhudil sam pri sebi.

»Le, kaj mu mar? Brigaj se zase in za svojo žensko in za otroke, ki so umazani in razcapani. Čemu se vtičeš v moje reči.«

Jezno je koračil dalje, preskočil prelaz in izbral kaj malo shojeno pot za vasjo.

Ko je kosil deteljo, je prišla mimo potovka.

»Janez, ali že veš?«

»Nič ne vem!« Še ozrl se ni in mahal dalje ter je jemal za pedenj širji red nego prej.

»Repinec se ženi, stari Repinec, ki ima sedem otrok in hčere že do vrha velike. Vsi Rezi norce kažejo. Danes so že delali pisma. Nevesta ga viče, pomisli! Za hčer bi bila, za hčer, so rekli v mestu, ampak za ženo, nak-a. Ali ne, Janez?«

»Potovka, meni nič mar. Sama naj gleda!«

»Kako je nabrskan danes,« je preudarila potovka in rinila voziček mimo njive.

Ko se je med rženim latjem zibala pisana potovkina ruta, je Janez postavil koso pokonci in brusil.

»Mar ne vem, zakaj si tiščala vame, opravljivka. Nič ne misli! Od mene ne izveš ničesar.«

Doma so Janezove oči neprenehoma iskale Ančke. Ko so jo zagledale, se je pa umaknil za vogel, se skril za plot in skoz špranjo gledal za njo. Opazil je na njej stvari, kakor jih prej ni nikoli videl. Ko je gonila vodnjak in natakala vode, je mislil: Glej, kakor mlada žrebica, ko jo prvič naprežeš v koleselj. In če je Špela prišla po vode, je razsodil: In ta? To je konjavs pred gnojnim vozom. Ančka, da, take je ni. Še rute si nobena ne zna tako pokriti, kakor ona, moja Ančka.

Janez je tuhtal in se ženil v mislih, gospodaril v Mokarjevi kajži in bil ves vesel.

Ančka je bila vsa žalostna. V skrinjo so se ji nabrali štrukeljčki, ker ni bilo prilike, da bi jih delila z Janezom. Kajkrat je nalažala drva in pela v drvarnici. Janez ni prišel pomagat. Spočetka je mislila, da ne utegne, da je ne vidi. Ali to se je vleklo skoz teden.

Ko ji je torej Mokarica ob dobri volji izpregovorila:

»No, Ančka, ali te je kaj vprašal?« se je razhudila.

»Mama, nikar se ne norčujte iz sirote. Jaz grem, prihodnji mesec grem stran.«

Mokarica je pogledala deklo z razprtimi očmi in se začudila.

»Grem, prav gotovo grem, mama. Nikomur ne bom na poti.«

Ančka je tako trdno postavila težek lonec na ognjišče, da je pljusknilo iz njega. V žerjavici je zacvrčalo in se pokadilo iz nje.

»Križ božji, Ančka, torej tudi ti si taka, kakor druge. Da, da, ko se človek preobje — — —«

Gospodinja se je obrnila proti oknu in upirala roke ob boke. Ančki so pritekale solze.

»Ni res, mama,« je pričela dekla in se ni okrenila od ognjišča, da bi skrila solze. Toda v besedah je bilo joka dovolj, da ga je slišala Mocarica.

»Nič se nisem preobjedla. Rada bi, kako rada bi bila pri vas. Zakaj ste napeljali to reč. Prej je bilo tako prijetno, sedaj se me vsi ogibajo. Janez me še ne pogleda ne. Na poti sem mu, zato naj on ostane, jaz pa grem.«

»Nikamor ne pojdeš, otrok,« je rekla Mocarica skoro zadirčno in naglo odšla iz kuhinje.

Ančka je videla, kako se je posvetil bel predpasnik sredi visoke trave in izginil po stezi za vrtom.

»Sama gre v polje ob tej vročini! In mi pravi: Nikamor ne pojdeš. Prav gotovo! Sedaj vidim, da je tudi gospodinja jezna name. Pojdem in nihče mi ne ubrani.«

Mocarica je šla med njivami proti zelniku. Tamkaj se je ustavila, pregledala nasade, se pripognila, odrezala nekaj glavíc salate, šla po razoru gor in dol in spet obstala na koncu zelnika. Izpod rahlo zavezane rute so ji drsele kaplje potu.

Ozrla se je po polju. Dekle so plele proso, hlapca sta kosila deteljo, Janezova bela srajca se je svetila v lucerni, kjer je pripravljala za svežo klajo. Mocarica je nataknila locenj košarice na roko in šla k deklam. Njena dolga in široka krila so šumela po bujni travi, ko je šla čez senošet.

»Dež bi bil potreben,« je odgovorila dekli, ki sta se začudeno ozrli v gospodinjo.

»Ali je ni nič vrglo?« se je ustavila za nekaj trenutkov pri Mihi in Lukcu. »Detelja je zares lepa!«

»In gosta, da nima kosa pota skozi njo.«

Nato je obšla njivo, krenila na vozare in prišla do Janeza.

»S konjem bi prišel, kaj se mučiš samotež?«

»Mama, ni vredno. Obadi so kakor ose, in preden naprežem, sem že na njivi. Takole.«

Janez je zateknil koso na vrh nakošene lucerne in se vpregel v oje.

»Greva skupaj. Samo rinila ti ne bom, vidiš, kako mi je vroče.«

»Lepa bi bila ta, da bi mi mama rinili.« Janez se je uprl, gare so zacvrkale in stekle v kolovoz.

»Janez, še ne veš, Ančka je odpovedala.«

Voz je obtičal, gospodinja se je okrenila in bistro pogledala hlapca.

»Kako, mama?« je izpregovoril po kratkem molku.

»Joka in pravi, da je vsem na poti in da zato gre. Celo ti da je ne pogledaš, odkar sem ti omenila tisto.«

Janez ni nič odgovoril. Sklonil se je naprej in pretegnil.

»Vidiš, na vso lašč sem prišla v tej vročini semkaj, da govorim s teboj. Nikar ne misli, da te kdo sili. Ampak, ko si tako tiščal za njo prej, kdo bi sodil, da si neumnež. Če je Miha tisto uganjal — no — je pač Miha, ki ga vsi poznamo. Tudi zaradi kajže se nič ne drži. Za tak in za večji denar, kakor bi bila tebi naprodaj, jo on proda še danes. Torej Ančke nikar ne preganjaj, je ne dam.«

Janez je vlekel voz za Mocarico. Vsak stavek ga je zbolel in za vsakim je zinil. Toda besede ni bilo iz njegovih ust. Glasno je hropel, da je dohajal gospodinjo, ki se je kljub vročini čudovito podvizala. Ko je mama izrekla zadnjo besedo, je bruhnilo iz njega:

»Od zlomka, ne zoper Ančko, zoper mene ste se vsi zakleli, vsa vas, vsa fara in še Vi povrhu. Dobro, naj le gre, jaz grem tudi, če hočete, niti južine ne počakam.«

Mocarica se je ustavila za visoko ržjo in se previdno ozrla. Ustavil se je Janez, roke so stiskale oje, da so se videle trde kite napete kot struna izpod zavihanih rokavov, prsi so se hropeč dvigale pod odpeto srajco.

»Ali, ljubi moj,« je skoro vzdihnila Mocarica. »Ni ga večjega reveža dandanes kot je gospodar. Kaj smo stavili nate, in za eno samo besedo, ki ti ni všeč, takle odgovor.«

»Kakšen odgovor?«

Janez je bil še ves razburjen in jezen.

»V Ameriko pojdem in Ančka z mano!«

»Ančka? Čemu ti bo, ko je ne maraš!«

»Mama, lepo Vas prosim — — —«

Mocarica ga je prekinila.

»Nič, mene nič ne prosi, njo vprašaj. Ali se ti bo ona ponujala? Zmenita se pametno tako ali tako. Samo da je tega konec. Svetovala sem modro, toda svetovala, nič silila. Ako pa mislita, da vama bodo pečene ptice letele na mizo, potlej seveda — le v Ameriko.«

Mocarica se je obrnila in odšla po stezi, da Janez ni mogel z vozom za njo.

Zvečer se je Janez izmuznil iz hleva in vzel s seboj svetilko. Tiho je šel na dvorišče, preskočil plot na vrtu in se naravnal na hribec k Mokarjevi kajži. Zapah je zacvilil, vrata so zaškripala, ko jih je odprl. Za sabo je zaklenil, prižgal svetilko in začel ogledovati. Dostikrat je bil že v kajži, toda nikoli ni mislil na to, da bi kdaj kupoval. Zato je gledal in ni videl. Ta večer je pa šel od kota do kota, pretipal je podboje, pri oknih je poskusil z nožem, če je les mecesnov ali ne. S peto je potrkaval po podu, šel je pod streho in tudi tam načel tramove in strešne z nožem, da se je prepričal, če ni črvojedine v lesu. Tudi kleti in hleva ni pozabil. Vse je osvetil, vse pretipal. Potem je pihnil luč in sedel na korito pred hlev, kamor je bila napeljana voda iz studenca.

»Hiša je boljša kot sem sodil. Mokar to dobro ve. In svet naokrog je kaj rodoviten in za les rastljiv. Ne bo prodal poceni, vitorogec.«

Potem je števili denar in na prste prišteval k vsoti doteke obresti.

»Ne bo dosti. In dota? Nekaj bodo že dali Ančki, prida ne morejo.«

Janez je naslonil glavo ob dlan, za hrbtom mu je curljala voda v korito, v travi so peli murni in tuintam se je utrnila kresnica.

Dobro dolgo je tako ždel.

Nato se je napotil domov. Preden je preskočil plot, se je še ozrl na hribec. Bela stena ga je pozdravila in mu namignila:

»Pridi, Janez, in pripelji jo s seboj!«

Z dvorišča je zagledal v kuhinji luč.

»Ni Mokarica, Ančka je. Povem ji in jo vprašam.«

Postavil je svetilko na tla in šel pod razsvetljeno okno. Dvignil se je na prste in pogledal noter. Ančka je izbirala lečo. Janez se ni nič pomišljal. Šel je do vrat in pritisnil kljuko. Ni bilo še zaklenjeno. Srce se mu je razburilo. Koliko tisočkrat je že pritisnil to kljuko! Niti slišal ni, da so se vrata plazila po tleh, ker so bila stara in so se pojezdila v tečajih. Nocoj je to natančno čul, in drsanje po tleh je bilo zanj tako mučno glasno, da je obtičal z eno nogo na pragu in je ni upal postaviti v vežo.

»Vsi se bodo prebudili in sramota bo zame in zanj. — Toda, kakor nalašč je nocoj — in žalostna je — saj sem jo videl, kako si podpira glavo — Naj se zgodi karkoli —«

Potegnil je za seboj nogo s praga, stopil dvakrat in v temno vežo je šinila luč iz kuhinje.

»Dober večer!«

Ančka je vztrepetala in vzkliknila, toda hitro pritisnila roko na usta, da je zatopila glas.

»Kako sem se te prestrašila! Kaj se je zgodilo? Pri živini kaj? Ali naj pokličem?«

»Nič se ni zgodilo in nič ne kliči; k tebi sem prišel, ko sem te videl, da si sama in da ti je nemara dolgčas.«

»Ali ni bilo zaklenjeno?«

»Ni bilo, hvala Bogu.«

Janez se je zasmel. Ančka mu je z očmi požugala: »Janez, ti, ti!«

»Ugani, kje sem bil sedajle?«

»Ne vem. Fantje imate posebna pota ponoči!«

Ančka se je nasmehnila in ga pogledala iznad leče, ki jo je izbirala dalje.

»Res, posebna pot je bila. Mokarjevo kajžo sem ogledaval.«

»Ponoči?«

»Podnevi ne utegnem in nočem.«

»Ali si kupec nanjo?«

»Kupec, če greš z mano gor na hribec?«

Janez je tako naglo izgovoril, da ga je komaj razumela. Nato je sedel k njej in jo prijel za roko ter ji ustavil drobne prste, ki so lovili grašico in plevel ter ga ločili od leče. »Kajne, da pojdeš? Ančka, jaz te imam tako rad, ne veš, kako.«

Ančkina roka se je vsa skrila v žuljavi Janezovi in je trepetala, kakor ujeta tička.

»Janez, čemu ti bom, ko nič nimam. Ne kupuj zaradi mene kajže. Priženiš se na grunt, ko imaš denar.«

»Na dva grunta se ne bom, če ne boš ti na njih. Nikoli, Ančka.«

Ančka ga je pogledala in srečala z očmi njegove, ki so gorele v hrepenečem ognju, da jim je umeknila pogled. Janez ji je položil roko krog pasa.

»Nikar, če kdo pride. Lepo te prosim, pojdi!«

Ančka je vstala. Janez je pa obsedel, roke so mu omahnile, gledal je za njo, ki je stala pri vratih svoje kamrice in si igrala s trakom ob predpasniku. Nič ni izpregovoril. Zdelo se mu je, da je grozno truden in da se je lotil dela, ki ga ne zmore. Z rokami se je oprl ob stol in se počasi dvignil.

»Lahko noč! Prav imaš, nič ne bom kupoval. V Ameriko jo potegnem.«

»Počakaj,« je šepetaje prosila Ančka in izginila v kamrico.

»Na, Janez, in nič nikar ne hodi v Ameriko!« V vsak žep suknjiča, ki ga je imel prek ramen, mu je stisnila štrkeljček.

Janez je ujel njene roke.

»Lahko noč! Pojdi — saj te imam rada!«

Ančka mu je izmeknila roke in odšla z lučjo. Janez se je okrenil na pragu in prav nič se ni

zmenil, ker so glasno zadrsele vežna vrata, ko jih je zapiral. Tako mu je bilo, da bi se bil z vsakim stepel od samega veselja.

VIII.

Ko je drugo jutro prišla gospodinja v kuhinjo, je Ančka pela veselo pesem.

»Včeraj žalost, danes veselje. Oj, otroci!«

Mokarica je mešala z žličico kavo in gledala Ančko, ki je sredi pesmi umolknila. Mokaričine oči so ji govorile:

»Nič mi ne utajiš. Vse vem, otrok moj!«

»Mama, žalosti se človek naveliča.«

Ančka se ni obrnila od gospodinje kakor včeraj, ko je skrivala solze. Naslonila se je ob ognjišče in z nogo trkala takt pesmi, ki je ni dokončala.

Mama je srebnila parkrat kavo.

»Ali te je vprašal?«

Ančka je prekinila takt in povsila oči.

»Jaz sem mu včeraj kar naravnost povedala. Kaj bi golomišil. Natančno sem vedela, da te ima rad in da sta rojena drug za drugega. Ampak Janez si ni upal in ni vedel, kako bi. Vidiš, Ančka, tak je pošten fant. Moj mož me je leto dni ljubil in me ni vprašal. A sva oba vedela, kako je.«

»Za naju se nič ne ve; Janez si še premisli!«

»Ne bo si; predobro ga poznam.«

»Ko bom imela tako majhno doto, komaj za balo.«

»Kaj dota? Dota se izmota —«

»In premlada sem, se mi nič ne mudi.«

»Ne mudi! Saj nihče ne pravi: 'Koj jutri!' Je popolnoma prav, da se naučiš pri nas gospodinjstva.«

Ančka ni ugovarjala gospodnji.

Zanjo in za Janeza se je začel čas, ki je bil eno samo nepretrgano hrepenenje, sama radost in solnce.

Janez je kupil Ančki srček na zlati verižici, Ančka mu je vrnila s skopim prihrankom kupljeni prstan. Janez je trošil celo za njeno obleko in je užival sladko slast, ko jo je nosila. Kadar je imel kaj denarja, je dal denarnico Ančki:

»Zakleni v skrinjo. V hlevu ni nič kaj varno.«

Če je šla Ančka z gospodnjo v mesto, ji je dal hranilno knjižico, da vloži, kar je prištedil.

Kadar je nanoslo, da sta bila kaj časa sama pri delu, sta se pogovarjala in gospodinjila, kakor bi bila že na hribcu. Celó v kajžo jo je peljal neke nedelje popoldne, da sta skupno vse ogledala in določila, kaj bo stalo tu, kaj se bo hranilo

tja. Janez si je nakupil desk ter jih skrnil za kozolcem, kjer so čakale dneva, da pride ponje mizar in se loti bale.

Prišel je Šmaren. Ančka je vstala ob štirih in se napravila v cerkev k izpovedi. Članica Marijine družbe je bila in ta dan zanje skupno sveto obhajilo.

Lahkih nog in lahke vesti je Ančka hodila vsak mesec k izpovedi. Topot jo je težilo. Prav blizu cerkve jo je nenadoma zbodla vest in ji je rekla:

»Dekle, ti imaš fanta! To, to!«

Bridkost jo je obšla. V cerkvi je odprla molitvenik in se pridružila tovarišicam, ki so se vrstile krog izpovednice. Pričela je brati. Ni mogla. Tisti glas ji je neprestano zvenel:

»Dekle, ti imaš fanta!«

V tla je gledala vsa zamišljena, in molkove jagode, ki so bile ovite krog roke, so postale potne. Ančka jih je pogledala in se domislila, da ji je prinesel molek z božje poti za odpustek Janez. Res je bil lep, ali zaželela si je tistega materinega, lesenega, in hudo ji je bilo, da se ni doma tega domislila.

Vrsta ob izpovednici se je krajšala, družice so odhajale vesele pred ovenčan kip Marije kronane, višnjevi trakovi so se svetili izpod belih rut. Ančko je čezdalje bolj skrbelo. Vse prehitro je tekla danes izpoved, kakor ji je drugič tekla prepočasi.

Vzdihnila je, ko je pokleknila.

Linica je zaškrtala, Ančka se je vsa stresla. Ob linici se je dvignila roka: Gospod naj je v tvojem srcu, da se vredno izpoveš . . .

Ančka je povedala zbegana nekaj vsakdanjih slabosti. Nato je umolknila.

Sivolasi župnik je pričel: »Glej, otrok moj, danes se dvigni s srcem in dušo v nebo k svoji kraljici, ki je . . .«

Ančka ni poslušala.

»Prosim, še nekaj,« je izpregovorila s težkim srcem.

Izpovednik je nagnil sivo glavo k linici.

»Fanta imam,« je vzdihnila Ančka, težka teža se ji je odvalila s srca in vsa vdana je poslušala nauk. —

Domov grede se je Ančka nalašč ognila družbi, da je premišljevala, kar ji je bilo povedano.

»Premisli, ali je tvoj fant veren? Brez Boga ni blagoslova in ni sreče,« jo je opozarjal župnik.

»Janez je tak,« je sodila naglo Ančka in nič ni bilo dvoma v sodbi.

»Pomisli, če bosta imela toliko, da ne bosta lačna ne ti, ne on in ne otročiči, če jih Bog da!«

»Hišico kupi, gruntec je krog nje, ne bomo lačni.«

»In preudari, če ni pijači vdan. Bolj srečna je zadnja dekla kot pijančeva žena.«

»O, Janez, takrat so rekli, Miha je rekel, ker je hudoben, ko mi je na Šentjurjevo nedeljo prinesel srček, da je bil pijan. Pa ni bil, prav nič ni bil.«

»In nazadnje ti rečem, otrok moj nedolžni: Beži — beži! Priložnost naredi tatu. Stari ljudje so trdili, dekcle, spoštuj stare besede: Kjer so ljubezen pojedli pred zakonom, so jo v zakonu povsod stradali!«

Ančka je te zadnje besede komaj razumela.

»Da bi kdo od mene kaj mislil, ali od Janeza takole sodil, ne nikoli!«

Skoro razhudila se je na župnika. Ali naglo se je plegla nejevolja, ko je preudarila prve tri nauke in ni našla ugovora. Vsa vesela je prišla domov.

Tisti dan ni Janez nič govoril z njo. Komaj par besed pri obedu. Skriva jo je gledal in v očeh in na licih ji je gorela svetost. Odkril bi se ji bil, kakor cerkvi in ves ponosen je bil nanjo.

Po obedu je velel Mocar napreči in odpeljala sta se z Janezom zaradi lesa po kupčiji.

»Danes je prilika,« je pomislil takoj Janez, ko sta sedla na koleselj. »Vprašam ga zaradi hišice.«

Ali prevozila sta že sosednjo vas, prišla v drugo faro, ogledovala in kupovala, toda Janez še ni mogel sprožiti besede. Večkrat je že zakašljaj in pripravil besedo, ali prav takrat ga je gospodar prekinil in začel pogovor o stvareh, ki se niso kar nič tikale njega.

Noč je že legla, ko je Janez pred gostilno napregel in svetil krog voza. Mocar se je glasno prismejal na prag, pred njim je šel z lučjo krčmar in nekaj mož ga je spremljalo.

»Dobre volje je. Viržinko kadi,« ga je pogledal Janez. »Sedaj se ga lotim.«

Rigo je zapeketal po prašni cesti. Janez je začel: »Gospodar, saj veste, kako sem sklenil. Za koliko bi dali kajžo?«

»Torej se ženiš?«

»Kaj bi drugače. Tako se mi zdi Ančka pripravna in koristna, da je kar prav, če se vzameva.« Janez je počil z bičem.

»Tvoja glava, tvoj svet! Kajža je naprodaj in tebi petsto ceneje kakor drugemu. Pet bank mi daš, je vredna med brati.«

»Pet,« je povzel Janez zategnjeno.

»Ni predraga. Tisoč me je stalo popravljanje. Le oglej jo dodobra. Kakor nova je. Pred hišo

voda, svet ves okrog nje, samo to je vredno tisočak.«

Mocar je stiskal viržinko, ker ni vlekla, da so letele iskre za vozom.

»Nimam toliko,« je izpregovoril Janez in sram ga je bilo in ves potrj je bil.

»Počakam te. Ampak pravzaprav se vama nič ne mudi! Počakajta; Ančka je še kakor otrok, in ti tudi še nimaš pleše. Pomisli tudi to: Prazna bajta je bogpomagaj. V hlevu nič, v hiši nič. Če ti je prav, ti prodam par teličkov. Kaj malega mi boš dal za krmo, v treh letih imaš dve molznici takorekoč zastonj. Medtem zaslužiš ti, zasluži Ančka, drugo leto ji pridam, ker je ona zadovoljna z njo — vidiš, tako bi bilo modro.«

»Aha,« je pritegnil Janez dvoumno, da se ni vedelo, ali mu je všeč ali mu ni.

Mocar je vrgel viržinko v jarek in zadremal. Janez je gonil in čisto nič ni bil dremoten.

»Tri leta da bi čakal, pravi gospodar. Tri leta, tri leta — — —«

Mehanično je mahal z bičem in iskal konca teh treh let. Zdelo se mu je, da ga ne vidi in da ga ne bo učakal.

»Ančki povem. Kaj poreče? — Ne, ne bom ji povedal. — Kje bi dobil tisočak? — Če grem v posojilnico — bi dobil, toda še enega, za živino in orodje — potem sta dva. Preveč bi bilo dolga. — Po gospodarjevo bi bilo modro. — Misli on. Ne, ne strpim teh treh let pri njej in brez nje. — Že vem. V Ameriko jo potegnem. Tam se zasluži. Še taki zaslužijo, ki so maloprida delavci. — Ančka bi bila doma. — In Miha tudi doma — in kdovekdo še. — Ne grem!«

Janez je zavozil na dvorišče, razdvojen in potrj, da je pozabil poklicati gospodarja, ki je udobno spal na koleslju. Ko je izpregal, se mu je zdelo, da je izpod kuhinjskega okna zbežala črna senca. Popustil je izpreženega konja in skočil na vrt, kamor je izginila postava. Rigo je šel k vodnjaku in prevrgel prazen škaf. Ropot je prebudil Mocarja, ki si je pomel oči, se ozrl in zapazil konja.

»Janez,« je zakričal, »ali noriš? Vročega konja h koritu!«

Hlapec je pritekel z vrta in zagrabil Rigota trdo za uzdo.

»Nekdo je sleparil okrog hiše in zbežal čez vrt.«

»A, kdo bi bil? Spravi konja in ne napajaj vročega.«

Gospodar je zlezal s koleslja in šel godrnjaje v hišo. Vežna vrata so se sama odprla. Janez je slišal Ančkin glas, ki mu je ponudila kave, kakor ji je naročila gospodinja.

»Ne bom, nič ne bom,« je mrmral gospodar, se oprijel za držaje in šel truden po stopnicah.

Janez je naglo privezal konja in šel po prstih do kuhinjskega okna. Prav tedaj je ugasnila luč. Samo senco od Ančke je uzrl na beli steni.

Za trenutek je postal in razmišljal. Nato se je vrnil v hlev, prižgal svetilko in posvetil na Mihov póggrad.

»Ni ga!« je izpregovoril jezno. »O slepar!« Žalosten je sedel na žleb, glavo je oprl med dlani, poleg njega je revno brlela luč. (Dalje.)

SONATA.

Zložil I. Mohorov.

Opolnoči
v temo zastrmi
dvoje mrzličnih oči.
Dvoje rok
zakrili po odeji krog,
dvoje ustnic zadrhti:
»Kje si ti, kje si?«

Oh, matere ni!

Mati spi, davno spi
daleč spi,
že leto dni
pod zemljo šest pedi ...

Dvoje mrzličnih oči
v temo strmi
»To si, to si ti!
Mati!«

Medle lune svit
za hip
je priplul na kip
bajni žene, ki je kači glavo strla,
odkrit,
dušo bolnega umirit ...

»O, mati, mati,
ki si kači glavo strla,
ali je — ali je — kača — umrla,
o, mati, o, mati?«

In je videl; v polusnu
toneč v agoniji brez dna in glasu
je videl:

Iz neskončne dalje v daljo
gredô mimò.
Trudne legije
tavajo iz mrakú, v mraku ginò,
proklete,
v svilo krivih priseg odete.
In je vedel:
Kakor lilije so bile
in so grešile,
prisegle in lagale,
ljubav za razkošje prodale,

in še, da bi njih matere udobno živele,
in še, da bi očete otele
bankrota ...

In so ginile na dnu,
ko boleš otroku v snu ...

*

In prišle so in jih je bilo več:
V očeh izpitih strah,
na licih blato in prah;
ob ustnicah, bogve,
ko da niso nikoli molile,
nikoli od mater ljubljene bile,
prezirljiv, oduren nasmeh,
in vse telo — en madež, en greh:
blatne preko oči,
v srcu škorpionji, v duši mrtvi sni.

Mrtve, mrtve
»boginje ljubezni«.

Ali je ž njimi umrla »ljubezen«,
kazen?

*

Kazen živi,
kraljuje, svetli tiran.

Meč je potegnil preko zemljé
od vzhoda na večer,
in ni bilo roke nikjer,
da ni zaprosila kazni.

Mimo vseh lic je šla
vsaj senca zla,
gorja
zemske naslade ...

*

In je videl nestvor strasti,
ples pohotni vampirjev:

Pile so kri, pile oči,
pile v dušo in mozeg in moči
pošasti bele, slonokoščene,
odete v zlato in plašče škrlatnoognjene

Kleopatre,
Mesaline,
Semiramíde ...

A. ŠTEFIC:
MATERINA LJUBEZEN.
(ŠTUDIJA.)

DEKLA ANČKA.

Napisal F. S. Finžgar.

(Dalje.)

IX.

Ančka se je vsa tresla, ko je smuknila iz kuhinje v kamro. V temi se je napol slekla in sedla na skrinjo. Nič ni mogla misliti, s prsti je svalkala trak dolge kite, ki ji je visela v naročje, ga zavijala in odvijala. Ko je zažvenketala oprema, ki jo je Janez obesil na kljuko pred hlev, ko je zaropotal koleselj, ki ga je potegnil pod streho, je vztrepetala in vzdihnila. Nato je nastal mir. Skoz strop se je čulo smrčanje Mocarjevo, visoko v hribih je lajal pes pred samotno hišo.

Ančka se je naslonila na končnico postelje, položila roke pod glavo in začela moliti.

»Ni ga dobil,« se je naenkrat raztresla med molitvijo in je bila vesela. Ali pregnala je misel in domolila do konca. Nato se je spet vzravnila na skrinji, posedela trenotek, vstala ter šla spat.

Takoj so se ji strnile trepalnice in v polsnu so se vrstile pred njo zmedene slike: bela hišica na hribu, Janez, prazniška pridiga in govor pri shodu. Naenkrat pa so jo pogledale in zbodle, kakor dva trna, Mihove oči. Celo v snu je skrila pred njimi roko pod odejo in se tesno zavila. Nato je nenadoma odprla oči, zaspanec je izginil in

spet je bilo strah. Vse besede, ki jih je govoril Miha pod kuhinjskim oknom, so oživele, kakor bi se bile prijele sten, in vse so tiščale skoz vrata v kamrico. In na vsaki besedi so gorele tiste oči, ki so predrzno zrle nanjo in prebadale odejo, da se je stiskala in se tesno zavijala. V vroči omotici je ležala glava na blazini, oči je zatiskala in skoz dvojno temo so gledale nanjo Mihove pregrešne oči in se ji rogale. In kamorkoli se je zadel ta pogled, povsod jo je oskrnil, se ji je zdelo.

»Jezus, Marija,« je vzdihnila, se vzravnila in se oprla na komolec. Z levico je dotipala žegnanček na steni, pomočila vanj prst in se pokropila.

»Zakaj sem se bala, da bi ga ne zalotil Janez? Naj bi ga bil! Morda ga je, ko je pustil konja in stekel čez vrt. Prav mu je.«

Hipoma pa se ji je vsilila nova misel.

»Bog ve, kaj si je mislil Janez? Če me kaj sumniči? Če misli: 'Tako, seveda, ko me ni doma, tedaj drugi, ta-le Miha.'«

Ančki je zdrsnila roka, s katero si je podpirala glavo, in je omahnila na blazino.

»Oj ne, saj Janez ve, saj me pozna. Ne, nič ne misli takega. — Če pa vendar — Ne, povem mu; porečem: stran moram, moram, ker mi ne

da miru. — Tudi Mocarici povem. — Miha ali jaz, kakor hoče.»

Nič več ni občutila strahu, moč je prešinila srce. Vejice so se ji zaklopile.

Janezu je dobrlela luč. Duh po tlečem stenju v svetilki ga je predramil. Hitro je napojil konja in šel na pograd. Mimogrede se je ozrl po Mihovem ležišču.

»Še sedaj ga ni, vlačugarja. — Kaj mi mar? Naj hodi, kjerkoli!«

Jezno je potegnil nase konjsko plahto in se premaknil parkrat sem in tja, da je našel na trdi slamnici pripravno lego.

Dasi je glasno in jezno zagodrnjal, je vendar vedel, da je lagal in da glasna laž ni zatopila resnice v srcu.

»Kaj mi mar? — Mar mi je, bolj mar sedaj kot tedaj, ko sem Miha dobil pod oknom. Takrat mi res ni bilo mar — vsaj treba mi ni bilo biti. Ali sedaj je izrečena beseda. — Bogve, ali je bil Miha? — Morda se mi je le zdelo, da je bežala senca. — Ko bi bil kdo drugi? Ančka je še otročja. Morebiti se mu je smejala. — —«

Deske v pogradu so zaškripale, Janez se je obrnil. Ali ni poležal dolgo. Spet je popravljal plahto in se zasuknil na drugo plat.

Naenkrat je udaril s pestjo po stranici. »Vraga vendar, ali mi je tega treba? Pokažem jim, vsem, Mihi in Ančki in Mocarju — vsem.«

S tem jeznim sklepom v srcu je zaspal, da ni niti slišal, kdaj se je Miha prikradel v hlev.

Drugo jutro je Ančka vstala navsezgodaj. Sama sebi se je nasmehnila: »Ali sem neumna, da sem se tako bala snoči. Ampak, kar sem sklenila, sem sklenila. Vse naj izve.«

Oprezovala je, kdaj se bodo oglasili Janezovi koraki pred hlevom. Naglo se je napotila k vodnjaku. Janez je snažil opremo in kazal hrbet proti dvorišču. Ančka je natočila vodo in odšla.

»Jezn je! Nič se ni ozrl.« In spet jo je obšel strah. »O, povem mu, moram!«

Vzela je drug škaf in šla. Vzvod je škripal, voda je štropotala, Ančka je gledala v Janeza, ki je drgnil brzde in se ni okrenil. Voda je tekla že čez rob in oškropila Ančkino boso nogo. Vodnjak je utihnil. Janez je obesil brzde v shrambo, stopil med hlevna vrata in zaklical:

»Miha!«

Ker se ni nihče oglasil, je zarežal jezno v hlev:

»Vstani, klada voglarska! Vse noči se plaziš krog oken, potepuh, delal bom pa jaz. Počakaš!«

Pograbil je bič in izginil med podboji v hlev. Ančka je hitro zadela škaf, voda je pljuskala čez

rob, roka, ki je oprijela škafovo uho, se ji je tresla. V kuhinji se je sesedla na stol poleg vode, ki se je še vedno gugala in valovila v škafo. Vsa zasopla, kakor bi bila bežala pred preganjalcem, je zrla predse na pod, kjer so se pasle muhe ob drobtinici sladkorja. Roke so same od sebe dvignile predpasnik in ga pritiskale na oči, odkoder so se ji vlile solze.

Ko se je izjokala in spustila predpasnik z lic, je že sijalo skoz okno solnce, ki se je dvignilo izza hriba v ranem jutru. Oči so ji zaščemele, ko se je ozrla proti luči, in bilo ji je, kakor bi se prebudila iz težkih sanj. Zajela je s periščem vode in si izmila objokane oči. Nato se je naglo sklonila k ognjišču in začela delo.

»Saj ni jezen name. — Kako bi bil dobre volje, ko ima take zanikarneže ob sebi. — Če je pa zato hud, meni vseeno. Naj le bo. — O, bom jaz tudi huda!«

Trdo je zaloputnila železna vratica, ko je vstopila Špela in prinesla mleko.

»Mm,« je namrdovala stara dekla in cedila mleko po latvicah. »Kakšen je danes! Seveda, včeraj sta barantala in popivala z Mocarjem, danes je bolan, mm, jeza pa na nas.«

»Janez da je hud?« se je potuhnila Ančka in gledala Špelo ter čakala mleka, da ga pristavi.

»Nate seveda ne, mm. — Toda takole pravim: Če bo sitnaril in se znašal nad nedolžnimi, se bo opekel. Presneto, da se bo!«

Špela je jezno postavila prazno golido v škafnico in zavpila: »Tu imaš, pomij! Za vse jaz že ne bom.«

Nato je zaloputnila vrata za seboj s tako naglico, da so ji priprla krilo, ki je bilo vihravo odskočilo, ko se je zasuknila.

»Resk,« je reklo in preplehana kotenina se je pretrgala. Toda Špela se ni ustavila. Po petah se ji je obesila zaplata marogastega podšiva in kakor jezik je trkala po nogah, ko je šla godrnjaje čez dvorišče.

Na hodniku v nadstropju se je pokazal gospodar. Preko bele srajce so se križale pisane oprtnice. Leno je zeval in iztegal roke.

»Kam dreviš?« je zakričal Janez nad Špelo.

Mocar ni zinil do konca in ni iztegnil rok popolnoma. Prijel se je za leseno ograjo in gledal na dvorišče.

»Kaj ti mar, netečnost!« je odgovorila Špela zadirčno Janezu in šla svojo pot.

Veliki hlapec je izdril sekiro iz klade in jo zasadil s toliko togoto v tnilo, da je zazevala dolga razpoka.

»Če je tako, naj gre vse k rogaču.«

Mokar je zakašljajal na hodniku. Janez se pa ni ozrl. Potegnil je klobuk na desno oko in šel pred hlev.

»Kako je razgaden!« je mrmral gospodar, ki je srečal pri vratih spalnice ženo. Ona je takoj opazila moževo nagubano čelo in se je vrnila v sobo.

»Kdo je razgaden?«

»Ali ti nisem pravil, da je ta deklina nesreča za hišo?«

»Že spet to očitanje!« je vzdihnila ona užaljena.

»Očitanje, očitanje, kakšno očitanje, bi rad vedel,« se je jezil Mokar, ko je brskal med obleko po omari in iskal pripravnega telovnika.

»Kaj pa, če ne očitanje. Moja dekla ti je odveč, saj vem.«

»Za božjo voljo, ali si hudournik, ali kaj si?« Mokar se je okrenil in vlekel telovnik iz omare ter ob tem steval drugo obleko na tla.

»Vidiš, vse boš razmetal,« je pristopila žena in pobirala.

»Snoči me je Janez vprašal za kajžo. Kaj morem za to, če nima dovolj, da bi plačal. Ali naj mu jo dam zastonj? Danes je jezen, seveda; in to vse zaradi te preklicane cukrene nastave. Ko je bil prej Janez tak človek, da bi mu z lučjo ne dobil para. Tako, da veš.«

»Koliko si mu cenil?« je vprašala Mocarica rahlo.

»Nič preveč. Še premalo. Pet tisoč!«

»Pet. Res ni preveč. Ko bi mu še pol tisočaka popustil, če pomisliš, da bo korist za hišo, če se preselita tadvaj v kajžo. Ne boš na izgubi.«

»Je prej stala naša hiša in se ni podrla, ko ni bilo kajže, ne teh dveh pri nas — in bo z naprej tudi.« Mokar je pustil ženo v sobi in odšel.

Ko se je zbrala opoldne družina pri obedu, so vsi občutili nekaj mračnega in mrzlega nad seboj. Janez je sunil s komolcem Miha, ker se mu ni takoj zadosti ognil.

»Ali še spiš?« je zagodrnjal vanj. Miha ga je ježno pogledal z rdečimi, nenaspanimi očmi in je molčal ter se odmaknil več nego je bilo treba. Špela je molila očenaš s pevajočim, razklanim glasom. Družina ji je mrmrajoč odgovarjala, kakor bi je bilo sram govoriti z Bogom, ko so nosili jezo v srcu. Nato je zavladal molk. Slišati je bilo le škrbanje žlic po robu lončene skled. Ančka si je potegnila ruto na čelo, da so se ji komaj videle oči izpod nje. Skrivaj se je parkrat ozrla na Janeza. Toda on je mrko gledal v jed in zajemal naglo iz skled.

»Celo je s togoto,« je pomislila Ančka in se ni več ozrla vanj. Ko je prinesla do roba polno skledo druge jedi na mizo, je pljusknilo čez rob in polilo mizo pred Janezom.

»Čedna nerodnost!« je zinil Janez skozi zobe. Ančka je segla po brisačo in molče pobrisala pred njim. Tedaj se je Janez ozrl pod strehasto zavezano Ančkino ruto. Oči so ji bile vse solzne. Janez je zardel, kri je začutil v licih. S težko roko je segel v razmršene lase, da bi prikril, kako ga je bilo sram trde besede. Ančka je pa vedela, da ne ustavi solz, in se je zato okrenila ter odšla, ne da bi zajela samo enkrat. Janez je zajemal počasneje, od žlice se mu je pocejalo na mizo, ker se mu je tresla roka. Čakal je Ančke in pripravil besedo, da se opraviči. Toda ni je dočakal. Zato je postavil žlico na mizo, se vstajajoč s klopi prekrižal, vzel klobuk, ki je ležal znak na klopi, in prijel za kljuko. Špela je sunila sosedo in ji pokinknila. Kmalu so zastale še druge žlice, spet je Špela odmolila in družina se je razšla.

»Stopi mi po polič vina,« je velel Mokar ženi, ko sta ostala sama.

»Vidiš, takole je, kakor sem rekel. Sedaj si sama videla. Kar trpeti ne morem takih rilcev — hu, ženska, to je strup — strup —«

Nagnil je čašo in jo izpraznil v dušku.

»Ljubi moj, nikar tako ne govori!« Dosti se je Mocarica zatajevala, da je mogla govoriti mirno.

»Nikar tako! Kako naj? Saj imaš vendar oči in ušesa.«

Gospodar si je natočil in začel hoditi gor in dol po sobi. Roke je držal na hrbtu, široka pleča so se mu upognila in oči so gledale v špranjo na podu, po kateri se je vračal sem in tja ter poslušal ženo.

»Imam oči, ali moje včasih več vidijo in bolje kakor tvoje, pri takih rečeh namreč. O gospodarstvu in kupčiji nič ne rečem, da ne boš navsezadnje še name hud. Več vidijo, pravim. Ti sodiš, da je Janez zato jezen, ker ne more plačati. Nekoliko ga že tare tudi to, gotovo, ali mora biti še druga kljuka vmes. Najdem jo, tako ti povem, prav gotovo jo najdem. Ti se pa nikar ne jezi, lepo besedo daj Janezu, ko ni nate hud in ne ti nanj.«

»To je res od sile; gospodar torej lazi za hlapci.« Mokar je udaril z nogo ob tla in hodil spet po špranji in ni nič pogledal žene.

»Je res žalostno, toda tako je dandanes. Ponudi mu še enkrat, takole v šali mu reci; zakaj Ančka in Janez se imata tako rada — in je prav, da se imata, ker sta rojena drug za drugega — tako se imata rada, da se ne bosta nikoli pustila.

In zato je zanja in za nas prav, če se naredi, kakor sem rekla.«

Mož je stopil k mizi in si dolil v kozarec. Potem je šel nazaj sred sobe in nič ni odgovoril. Ona je pomolčala in s prstom grabila na kupček drobtinice, ki so bile raztresene po mizi.

»Ali je na mali Ledini že dosejana ajda?« se je on hipoma ustavil in pogledal ženo.

»Popoldne zavlečeta!«

Tedaj so se odprla vrata, in Špela je pomolila glavo v hišo.

»Krava se pripravlja!«

»Sava?« se je Mocar naglo ozrl. Oči so se mu zasvetile.

»Kje je Janez?« je vstala Mocarica in šla k vratom.

»Pri njej!«

»Potem je vse prav.«

Špela je zaprla, Mocar si je opasal višnjeve predpasnik in zavihnil rokave.

»Poglejte, kakšna telička!« je vzkliknil Janez, ko je gospodar odprl hlev.

»Že! Hvala Bogu in sv. Štefanu!« je izpregovoril Mocar in čelo mu je bilo brez gube in ves obraz veliko veselje. Tudi Janez ni imel več klobuka postrani.

»Ne veste, prežvekovala je medtem; da, Sava, to je živalca. Najboljša! To sem vedno trdil. Je za vse: za mleko, za teleta in ješča kot uš.«

»Ali me je treba ali me ni?« se je oglasila Špela zadirčno in stresla koš suhe stelje pod kravo.

»Le pojdi, popazim sam!« ji je velel Janez, pomaknil gospodarju stolec in gledal teličko, ki je ležala zvita v klopek in trudna odpirala oči.

»Janez, ko sva sama, kaj ti je bilo danes pravzaprav?« je začel Mocar in sedel na stol.

Hlapec je potegnil klobuk spet na oči, porbrskal z vilami nepotrebnem po stelji in odgovoril:

»Kaj bi mi bilo? Nič.«

»Nič, nič. Posebnega gotovo nič. Ali poznaš me, da me peče, če se družina takole kuja, kot ste se danes, in človek ne ve, zakaj. Če je kaj napek, saj se popravi. Zakaj sem pa gospodar, kajne?«

»Saj nič ni, prav nič.« Janez je postajal nejevoljen in se je umaknil prav v drugi konec hleva, kjer je brskal in pospravljaj po jaslilih. Mocar je molčal in gledal Savo in teličko. Ko se je Janez spet vrnil, je izpregovoril:

»Ta ne bo za mesarja, kaj? Redili jo bomo.«

»Redili,« je odvrnil Mocar kratko in slonel s komolci na kolenih. Janez je čutil, da se zdi

gospodarju zamalo, ker mu ni razodel po resnici. Zato sta oba molčala, dokler se ni oglasil gospodar, kakor bi se nenadoma nečesa domislil:

»No, Janez, kakor je telička lepa in izvrstnega plemena, če si volje, kot sva se snoči menila, pa naj bo tvoja.« Gospodar se je vzravnaval in pogledal hlapca. Ta je slonel na vilah, oči so se mu pasle na lepem mladičku.

»Lepa je, zares je lepa, samo, saj veste, takole sem preudaril, da mi ni treba ne kajže, ne ženske in ne telice — nič mi ni treba, pravzaprav.«

»Je tudi pametno, jaz sem le omenil, in nič ne ponujam. Vsak naj sam premisli. — Torej boš ti pri kravi, kajne?«

»Seveda.«

Gospodar se je še enkrat ozrl na živino in šepetal blagoslov. Še preko dvorišča je zadovoljen kimal in šel takoj k ženi.

»Da bi te, to je telička!«

»Je Špela pravila.«

»Janezu sem jo ponudil v rejo, kakor sem ti pravil, pa je ne mara.«

»No, lepa je ta.«

»Pravi, da mu ni treba ne ženske, ne kajže — nič. Jaz sem tega vesel.«

»Tudi jaz bi ne bila žalostna, ko bi ne vedela, kako je. Oh, moški, sami sebe ne poznate.«

Mocar je skomizgnil z rameni, vzel koledar in zapisal dan, kdaj je od Save dobil telička. Ona je šla v kuhinjo, kjer je Ančka pomivala. Ruta ji je visela še bolj na oči in nič ni pogledala mame. Ta je odklenila omaro, odrezala kos pogače in nalila vina.

»Na, tole nesi Janezu, ki čuva pri kravi!«

Ančka je hitro popustila pomivanje, si otrl roke in segla po steklenici in pogači. Vse to je storila kot človek, ki uboga brez premisleka na prvo besedo. Šele sedaj se je spomnila, kam da jo pošilja gospodinja in vsa se je zbegala. Prigrizek je postavila nazaj na mizo in izpod rute pogledala gospodinjo.

»Nič ne glej in pojdi,« je rekla Mocarica ter zaklepala omaro.

»Mama, ko je tako hud name!«

»Kaj bi bil hud, nič ni hud, sitni ste, vsi ste sitni, samo da naju dražite. Križ božji z ljudmi! Nič se ne obotavljaj. Ne bo te ugriznil, ne!«

Ančka je odšla, gospodinja je gledala za njo skoz okno in se muzala, ko je videla, kako si je Ančka s predpasnikom brisala oči.

»Moj Bog,« je premišljevala Ančka spotoma, »kaj naj mu rečem? — Nič. — Kar postavim mu tja. — Ali mu pa vse povem. — Če bi pa zarežal

nad mano — ne — kar tiho bom. — Toda v takem ne živim več — vseeno —

Preden je Ančka mogla kaj skleniti, je bila pred vrati in jih je odprla.

Janez je sedel na stolčku, klobuk je ležal poveznjen pred njim na tleh.

»Janez, tole so ti dali mama, kam ti postavim?«

Janez je naglo vzdignil glavo in se ozrl, kakor bi ga kdo poklical iz spanja.

»O,« se je ves vesel začudil. Ali naglo je izpremenil glas, kakor bi se bil domislil, da ne sme biti prijazen, in je nadaljeval resno, skoro malomarno: »Deni kamorkoli, morda semkaj na pomivnik.«

Ančka je postavila, kakor ji je velel. Janez se je premažoval, ali kljubtemu jo je pogledal odspodaj pod ruto in je videl njene objokane oči.

»Zakaj jokaš, Ančka?« Sam ni vedel, kdaj jo je prijel za roko.

»Zakaj si tako hud name?«

Ančka mu je izmaknila roko in poiskala robec, ker jo je silil jok.

»Saj nisem hud, samo žalosten sem, tako žalosten, ne veš, kako.«

»Kaj se ti je zgodilo?«

»Nič, ampak kar mislim, naravnost ti povem, tako mislim, da imaš ti koga drugega — — —«

»Janez!« je kriknila Ančka odločno in bolestno. Janez je vstal s stolca. Zrla sta drug drugemu v oči in molčala.

»Ančka,« je izpregovoril Janez, in glas se mu je tresel. Ančka je vzdihnila.

Tedaj Janez ni vedel, kdaj je prevrnil stolček in pohodil klobuk, ko je obstal sam sredi hleva in je imel roke razkriljene, kakor bi še pritiskal Ančko na razburjeno srce.

Ančka je pa hitela s pomivanjem in nič več ji ni visela ruta na oči. Izpod nje so pogledali veseli kodri in se vsuli na čelo. (Dalje.)

V VELIKOMESTNEM JUTRU.

Zložil Josip Lovrenčič.

V praznoto zehajočih ulic mrle so luči,
po trotoarju votlo pesem pel je moj korak,
v jutranjo stran strmele so oči:
tam daleč — v vijoličastem mraku nad goró
visél je črn oblak.

In
ni še vzbrstél misli pelin:

Dva snopa žarkov sta oblak prodrla,
razrastla plameneča čez nebó,
in njima je sledilo čelo,
ki božje je bližine vse žarelo:
povrnilo se je raz Sinaj solnce - Mozes
in razočarano je vrglo
iz rok
čez morje hiš ponosnih luči dekalog...

Srce mi je vzdrhtelo: Bog, moj Bog! —

OBUPNA MISEL.

Zložil Josip Lovrenčič.

Iz teme se izcimila je črna roža.
Oči, bi ve ime ji dale?
Odgovor svoj v nerazodete skrivajo kristale,
ki sežejo kakor ostrina noža.

In ti, srce?
Se krči — ali v prsih ga ne nosim,
se krči — ali miloščine prosim,
se krči — ali sem popotnik, ki poti ne ve?

Ne ve!

In glej, že bliža se in me obkroža
s prečnimi cvetovi, že sem v njej in ona v meni,
pogum moj drzni ž njo se ženi,
ko v smrt ga s svojim vonjem boža.

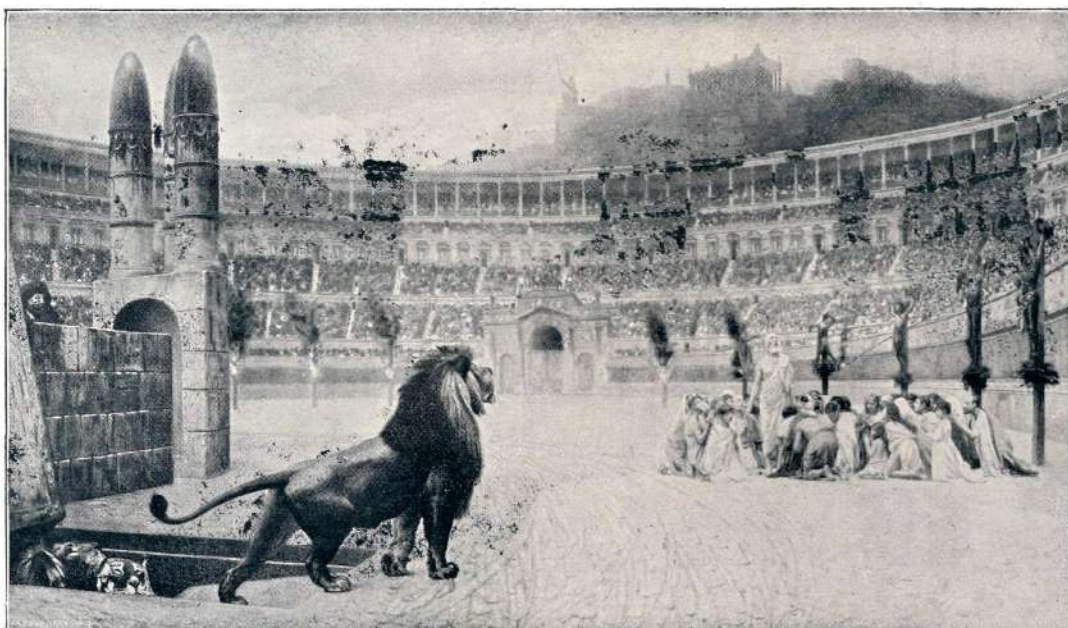
O črna, črna roža! —

KOT ŠKOLJKA.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Kot školjka ob morju je morje srce —
Pa prišli prek morja so zviti ljudje,
ukrali iz školjke so biser zaklad,
pustili pa v njej so samo še solze!

V ARENI.

DEKLA ANČKA.

Napisal F. S. Finžgar.

(Dalje.)

X.
Janez je peljal drva po Globeli. Voz je cvrkal in se stresal po tokavastih kolesnicah. Hlapec je šel za njim in bič mu je veselo pokal, da se je razlegalo po bregovih.

»Bog daj srečo, Janez!«

Izza grma ga je ogovoril kajžar Anton, Ančkin oče, ki je zategnil samotežen voziček v visoko praprot ob poti, da se je ognil težkemu vozu.

»Kam, oče, kam?« se ga je razveselil Janez in postavil dolgi bičevnik na tla.

»Tri mrežnice stelje imam tamle za Vragovcem, pa sem rekel, ko smo omlatili, da jo potegnem domov. Takole se trudimo kajžarji, ti pa take konje!«

»Je-ha-a,« je zavpil Janez za vozom, da sta konja obstala. Anton je gledal, kako sta dvignila glavi in potresla z grivo.

»Lepi živali, res. Ali nista moji, oče. Več je vreden Vaš voziček, ker je Vaš. Vi delate sebi, mi hlapci pa drugim. To je tisto.«

»I, no, vedno tudi ti ne boš vlekel za druge.«

Anton je pogledal izpod obrvi, Janez je zardel in brskal z bičevnikom po cestnem prahu. Obema je za hip potekla beseda. Anton je potegnil voz iz praproti in dejal:

»Seveda, tako je. Če nimaš, je hudo, če imaš, ni brez križa.«

»Oče,« je stopil Janez predenj, pogledal po cesti gor in dol in plašno nadaljeval:

»Oče, sama sva, vprašati Vas moram, saj veste, kaj mislim.«

»Mina mi je pravila. Ne vem, kako bi.«

Kajžar je skomizgnil z rameni.

»Oče, po pravici Vam povem, iz kraja jo potegnem, če jo obljubite komu drugemu.«

»Kaj bi tisto! Nobenemu rajši kakor tebi. Ampak pomisli...«

Anton je pomel s palcem in kazalcem ter žalosten pogledal Janeza.

»Ali sem kaj vprašal za to, oče?« se je Janez vzravnaval pred Antonom.

Kajžar se mu je nasmehnil.

»Janez, moška je ta beseda in lepa je. Tudi jaz nisem za Mino nikoli vprašal, kaj in koliko bo imela. Ampak z veliko družino je trpljenje. Pomisli.«

»In veselje, oče! Kdo je, ki bi mogel kaj opo- nesti Vašim otrokom? Ali ni to veselje?«

»V božjih rokah so,« je rekel kajžar Anton in ves vesel je bil.

»Torej, Janez, ná roko, med nama ostani!« Anton se je ozrl naokrog, držal Janezovo desnico

in potem nadaljeval šepetaje: »Tisoč ji bom dal, tisoč, zavoljo tebe, ker si vreden tega. Toda molči in počakaj še tri leta. Ančka se izuri pri Mokarici, nekaj prisluži in obresti se tudi nakapajo.«

Janez je stiskal začuden in vesel očetovo desnico in jecal:

»Oče, preveč, imate še druge, bova že sama — — —.«

»Kar sem rekel, sem rekel. Molči in počakajta tri leta.«

»Tri leta,« je vzdihnil Janez, ki je prej vse misli obrnil na doto.

»Tri, najmanj tri. In če si prebereš, nobene zamere. Z Bogom, Janez.«

Oče se je vprl v voziček in odšel po Globeli. Janez je gledal za njim in videl samo njegov upognjeni hrbet, zakaj glava se mu je povescila kakor v težkih skrbah.

Ko se je Anton skril za robidovje, je Janez stekel za vozom in pognal konja. Po Globeli se je razlegalo pokanje koles ob osnike. Janez je stopal za vozom spočetka zamišljen, nato se je zasmejal, prijel z obema rokama koprivec in počil s tako silo, da se je utrgal bič in zletel preko ceste v vodo.

Zvečer tistega dne je Mokarica oponesla možu, ko sta se spravljala spat:

»Ali si jih videl nocoj?«

»Takole me veseli. Dobre volje družina je kakor milost božja. Ali veš, Janez je že kupil telico.«

»Kakor sem naprej vedela! Ali nisem pravila, da moški sami sebe ne poznate. Janez — brez Ančke, seveda.«

Mokar ni nič ugovarjal ženi, zakaj take volje je bil, da si je zapalil smotko in hodil ob postelji gor in dol ter se šalil z ženo kakor razposajen fant.

»Mamica,« se je naenkrat ustavil. Tako je nagovoril ženo, kadar je bil najboljša volje. »Domlatili smo, ali greš v nedeljo obiskat strica Jerneja? Vesel bo naju.«

»Saj res. Vreme je in jeseni ne bova utegnili.«

»Pa s kolesljem greva, ne po železnici.«

»Kakor hočeš. Samo, če ni predaleč za konja.«

»Predaleč? No, Rigo kar preplava to pot. In cesarska cesta! Komaj da komatiček nese — voz teče sam.«

»Dobro, koj jutri spečem šarkelj, ti preskrbi vina. Stric Jernej se bo od veselja usekaval.«

V nedeljo po rani maši sta sedla Mokarja na voz; on je naročal Janezu, ona je ponavljala Ančki, kar je bilo treba za kuhinjo, ko ji je zavijala kolena z zeleno plahto.

Ko je Rigo cepetaje pretegnil, se je še ozrla gospodinja: »Le modro, gospodar in gospodinja,« in jima požugala s prstom ter se nasmešnila in jima pomežiknila.

Janez in Ančka sta obstala na dvorišču, Mokar se je na ovinku, ko je segel po biču, okrenil in ju pogledal, nato sunil s komolcem ženo in rekel važno: »Prilika! Skoro napek se mi zdi takole.«

»M, ne skrbi. Saj Janez ni Miha.«

»Ni, seveda ni,« je zamrmral Mokar in nato sta oba molčala ter se hitro vozila skoz vas.

Med desetim opraviлом je bila Ančka sama v kuhinji, prvič, odkar je služila. Dekli in hlapca so bili v cerkvi. Janez je imel opravka v hlevu. Vsa vas je praznično molčala, iz dimnikov se je lahno kadilo, tuintam je zadišalo z ognjišča po cvrtju. Pri fari je pozvanjalo. Gospodinja varuhinje so se ob zvonjenju prekrizale in krotile nagajive otročaje, ki še niso razumeli zvona.

Ančki je šlo na smeh, tako se ji je zdelo zalo, ko je sama gospodinjila. Bele rokave si je visoko zavihnili, ruto je imela zavezano zadaj, da ji je čepela, kakor avbica na lepo počesanih laseh. Celo mamino naročilo je prekršila in na svojo roko pristavila boljšo jed, da ne bi kdo izmed poslov rekel, češ, skoparila je in nas cedila, da bi se priliznila gospodinji, hinavka.

Ko je odzvonilo povzdigovanje, je vstopil Janez. Golorok je bil, polikani rokavi so se svetili, kastorec je imel nekoliko postrani, ob rožastem telovniku mu je bingljala težka veriga in srebrn konjiček se je zibal na njej.

»No, gospodinja, ali boš kaj presolila?«

»Če mi boš ti dosti gledal na prste, nič ne rečem, da bi ne.«

Ančka je prestavljala težek lonec in se ni takoj ozrla. Ko je pa pogledala Janeza, je tlesnila z rokami in se zasmejala.

»Oj, kakor ženin!«

Nato je vprla roke v boke in ga pomerila.

»No, kaj mar nisem ženin?«

Ančka ga je gledala in še nikoli se ji ni zdel tako zal.

Janez je stopil k njej in ji položil roko krog vrata.

»Pozdravljena, nevesta!«

Ančka je sklonila glavo na rožasti telovnik, ali samo za hip. Hitro je odvila njegovo roko z vrata in ga hvaležno stisnila za roko, kjer se je svetil njen prstan.

»Če bova tako kuhala, potem ne bo samo presoljeno, ampak bo tudi prismojeno.«

Zvonko se je nasmejala in stopila k ognjišču, Janez je pa sedel na stolec in gledal njene kretnje,

njene drobne roke, ki so neprenehoma begale od lončka do lončka.

»Ančka,« je začel počasi, ko je ves vznemirjen prekinil molk. »Danes ti razodenem nekaj, česar ne ugameš.«

Ančka se je ozrla čez rame in ni nič rekla. Le hitreje je mešala prežiganje v kozici.

»Vem, da ne ugameš.«

Spet je premolknil in se začel igrati s konjičkom pri verižici.

»Povej!« je izpregovorila Ančka in v glasu je bila slutnja in hrepenenje.

»Z očetom sem govoril.«

»Z našim?«

»Z Vašim in vse sva se domenila.«

Ančka je zardela, žlica, s katero je mešala, ji je padla iz rok. Hitro se je sklonila ponjo, še hitreje je priskočil Janez in razkrilil roke, jo objel in šepetal:

»Si že moja, vsa moja, samo moja?«

Ančki je žlica spet zdrsnila na tla, oči so ji zažarele in se vlažile, rdeče rože na Janezovem telovniku so ji zamigotale pred očmi in samo jecljala je:

»Saj veš, saj veš.«

Od fare se je oglasil zvon, Ančka si je popravila ruto, Janez je zažvižgal po predverju, kakor majev kos v vrbi.

Pri obedu je bila vsa družina izborne volje. Dekli sta pripovedovali, kako je stari cerkvenec uhljal otroke, ki so barantali za podobice med kaplanovo pridigo, Lukec jim je pripovedoval zgodbo o tistem svetniku, ki so ga pajki zapredli, da ga niso dobili sovražniki. Ko je Ančka postavila na mizo tretjo — vtihotapljeno jed — so se vsi še bolj razveselili in hvalo dajali novi gospodinji. Te pohvale je bil Janez tako srečen, da je poklical Lukca, mu stisnil goldinar in ga poslal v krčmo.

»Boljšega naj da! Hitro teci — in ne ubij!«

Trčili so, Janez in Ančka prva, z Mihom nazadnje. In še tedaj ga Ančka ni pogledala in je zadela, kakor nalašč, tako nerodno s kozarcem, da se je polilo.

Miha je zazeblu do srca, postavil je na mizo in ni pil.

»Janez, v Retje gredo nekateri, ali smem popoldne z njimi?«

»Kamor hočete, vsi smete iti! Nisem siten gospodar.«

Janez je pogledal Ančko, pogled je ujel tudi Miha in ga je razumel. Takrat mu je šinila huda misel v glavo.

Kaj hitro je družina opravila v hlevu in kuhinji. Potem so storili, kakor jim je dovolil Janez:

Špela je šla k omoženi sestri, Reza k materi, Lukec se je napotil v hrib nastavljat jerebom zanke, Miha pa v gostilno. Edino Ančka je šla k nauku, Janez je varoval.

Dobro temačno je že bilo, ko se je vrnila Špela, za njo Reza in zadnji Lukec z raztrgano hlačnico. Janez ni rekel nikomur žal besede. Sam je vrdeval, napajal in pokladal ter žvižgal židane volje.

Ko so odmolili po večerji rožni venec, je stopil Janez sred hiše, iztegnil levo, iztegnil desno roko, zazehal in si pokrtil kastorec.

»Veste kaj, ves dan sem bil kakor privezan, vi ste se veselili. Sedaj stopim h krčmarju med može, da zvem, kaj so sklenili v srenji. Vi pojedite počivat in zaklenite mi.«

Ob zadnji besedi je pogledal Ančko, ki je povelje in pogled razumela, in je odšel.

Dekli sta posedeli v kuhinji pri Ančki, ki je pospravljala in potem krpala Lukcu raztrgano hlačnico. Obe dekli sta bili zgovorni in veseli, kakor redkokdaj, in sta na dolgo pripovedovali, koliko merijo v pas praščki pri sestri in kako je plenjala pšenica na Rezinem domu.

Ančka je skrivaj pogledavala na uro in se bala, da ni vedela, zakaj. Ko je prišla krpo, se ji je začelo zdehati, da je Špela skoro huda vstala in ji zamerila: »U, zaspanka! Pojdiva, Reza!«

Ančka je šla za njima z lučjo v vežo, zaklenila velika vrata, jima voščila lahko noč in se vrnila na zadnje duri. Tamkaj je prišla zapah, da ga zarine. Toda kakor bi bil skoz zaprta vrata pogledal Janez s tistim pogledom, ki je naročal: Zaklenite, tako se ji je zdelo in roka je obtičala na zapahu in zapah se ni premaknil. V njej se je dvignilo nepoznano hrepenenje, luč v roki se ji je tresla, desnica je popustila zapah in vsa plašna je Ančka zbežala v kamrico. Tamkaj je postavila luč na mizo in sedla na skrinjo.

»Moj Bog, kaj je to!«

Roko je pritisnila na srce, ki je burno ključalo. Začela je moliti. Ali besede so tekle vse hladne in prazne, da je bilo sram take molitve in je nehala moliti ter naslonila laketa ob končnico postelje, si podprla glavo in ždela trudna in zbegana. Kakor motoroge pri mlinskem kolesu, po katerih se poceja pršanje vode, so se vrtele zabrisane slike pred njo: Janez ženin — z blestečimi rokavi in z rdečo žido za klobukom, kajžica na hribcu, v njej bela kamrica, v kamrici visoko nastlana postelja, svatje, harmonika in hrup, vriskanje zaplečnikov — in v izpovednici za linico siva župnikova glava in višnjava ruta, izza katere se čuje šepetanje: »Beži, beži, otrok

moj nedolžni!» in Mokarica na vozu, ki se ji smehlja, in ko ji žuga, ji pomežikuje in Mihove kvante, grde in ostudne, da so jo bolele, kakor šibe. Ančka je dotipala svetinjico na prsih in jo stiskala, kakor bi otrok prijel v strahu za materino krilo, ter jo je vpraševala: »Kajne, Janez je tako dober, Janez ni tak? Ah, tako ga imam rada, da se mi blede...«

Tedaj je v veži nekaj zadrvalo in zašumelo. Ančka je vztrepetala na skrinji. Nato je počila kljuka pri kuhinjskih vratih, Ančka je planila kvišku in je hotela zakričati — tedaj se je že odprla kamrica, Janez se je smehljaj na pragu, izpod ogrnjene suknjiča je dvignil steklenico vina in ga držal proti luči.

»Ančka, nocoj ga morava — nocoj na najino srečo!«

»Kako si me prestrašil!«

Ančka je vzdihnila in sedla na skrinjo, Janez je postavil vino na mizo.

»Ali nisi vedela, da pridem?«

»Kako bi vedela?« je rekla in mu ni upala pogledati v lice.

Janez je sedel k njej na skrinjo in se smehljaj. Beli zobje so gledali izpod navihanih brkov, suknjič mu je zdrsnil z ramen, ko je poiskala njegova roka njenih rok, in sladko, kakor ni še nikoli, je rekel:

»Anček, kako lepo lažeš! Saj si me čakala!«

Ančka ga je pogledala izpod temnih obrvi.

»Ali si huda?«

Ančka mu ni odgovorila, samo odkimala mu je.

»Prinesi kozarce. Vince je sladko, nalašč zate, za neveste.«

Natočila sta, trčila, se spogledala in izpila.

»Čakaj!«

Ančka je odprla skrinjo; velik kos šarklja se je zasvetil v njej.

»Prigrizni! Vidiš, tega sem čisto sama spekla in mama so rekli, da bi ga ne bili bolje.«

Janez je ugriznil in jedel. »Ali mi ga boš kdaj privoščila, ko bova tam-le gori — v beli kajžici?«

»Kadar ga boš zaslužil.«

»O, potem bom jedel samo šarkelj!«

»Ne verjamem. Obetaš, seveda, vsak obeta, potlej vse pozabi.«

»Ančka, zaprmej — —«

Dekle mu je pritislilo roko na ustnice.

»Ne kolni in ne prisegaj!«

»Kakor rečeš, kakor ukažeš. Ne bom klel in ne bom prisegal — pijva, nevestica!«

Janez je vrgel od razposajenosti klobuk v strop in šel točit.

»Močno je to vino,« je opozorila Ančka, ki ji je lice gorelo od prvega kozarca.

»Močnejši smo mi. Ha, Ančka —.«

Janez jo je dvignil pod strop, kakor otroka.

Nato sta pila, prigrizavala šarkelj, ura je pa tekla.

Ko je Janez šel natočit zadnji čaši, se je nekoliko opotekel. Toda ne on, ne Ančka se nista tega ustrašila; zasmejala sta se.

Po zadnjih čašah sta se oba kakor zresnila. Strmela sta na belo steno, obeh misli so bile strnjene, molčala sta, a sklenjene roke so se dobri-kale in pogovarjale. Tuintam sta prekinila molk in govorila šepetaje, kakor bi ju bilo nečesa groza. Oba sta čutila, da se nekaj maja in ziblje, da pada nanju izpod stropa kakor črna, mrežasta perot. Niti tega nista opazila, da lučka pojema, da komaj še brli. In preden sta se zavedla, se je dvignil zubelj še enkrat, vztrepetal in ugasnil. Vse je zamigotalo po sobi v zadnji jasnini; bela kamrica se je zavila v črno noč.

Ko je odbilo polnoči, se je nekdo pod Ančkinim oknom zakrohotal. Satan mu je posodil usta in glas.

Janez je skočil kvišku in hipoma stal sredi sobe. Niti lahko noč ni rekel Ančki. Izmuznil se je iz sobe tatinsko in prvič v življenju ga je bilo groza. Vežna vrata so zadrvala polehko, nato je k njim pritapljala Ančka v mrzli vročici, otipala zapah in ga zarinila. Omahovaje je šla nazaj v noč, dotipala se spet do postelje, legla in v brezčutni omotici zaspala, kakor bi se pogrezala in padala v globočino.

Janezu se je zdelo, da je videl bežati črno senco čez vrt. Ali ni ga mikalo za njo. Po prstih je šel čez dvorišče — in izgini v hlevu.

Že se je svitalo, ko se je Ančka prebudila. Spoznala je, da se ni odpočila in da je zmučena kakor od trpljenja. Obsedela je na postelji. Glava jo je bolela, v prsih jo je žgalo. Strahoma je dvignila oči k podobi ob postelji. Gledala je; njene oči, široko razprte, so strmele: groza je lila s podobe. Prečista je imela glavo nagnjeno, vsa žalostna.

Ančka ni dvignila prstov do žegnančka; planila iz postelje, zbegano je zrla po sobi, zagledala čaše, zagledala steklenico — pekočina v duši se je razpalila v silen ogenj, koleno ji je klecnilo, zgrudila se je k postelji in kriknila:

»O Marija, o Bog, o moj Bog!« (Dalje.)

SLOVENSKO-HRVAŠKI KATOLIŠKI SHOD:
SV. MAŠA IN POSVETITEV BREZMADEŽNI NA KONGRESNEM TRGU.

DEKLA ANČKA.

Napisal F. S. Finžgar.

(Dalje.)

Ko je Ančka šla po trske, da bi podkurila za zajtrk, se je plašno ozrla proti hlevu. Bala se je Janeza in kljub temu tako silno želela, da bi ga videla oddaleč, da bi mu vsaj s srcem zaklicala: Pomagaj! Zakaj ne z besedo, ne s pogledom bi se ne upala. Toda Janezov korak se ni oglasil. Iz hleva je donela Mihova žvižga: »Je pa davi slanica pala«...

Ančka je bila prepričana, da jo Miha s to pesmico zasmehuje. Roke so se ji tresle, ko je pobirala s kupa trske, in ni čutila, ko si je zadržala šago v mezinec in je pogledala kri iz prsta. Samo pol naročja trsak je naložila in bežala iz drvarnice v kuhinjo. Ko je prižgala prvo vžigalico, da bi podnetila, se ni vnelo. Prižgala je drugo in tretjo in stala ter čakala ognja pri ognjišču.

Špela je prinesla žetlar in cedila mleko po latvicah. Ančki je spet ugasnilo.

»To je kakor narejeno, da se ne vname.«

Špela je vrgla cedilo v kositaro posodo, da je zaropotalo.

»Kako si nerodna danes. Čaj, bom jaz!«

Prasknila je vžigalico, plamen se je prijel in švignil.

»Vidiš, zakaj pa meni gori?«

Hitro je šla iz kuhinje, Ančko pa je zbegala edina beseda: Kako si nerodna danes!

»Zakaj mi je to rekla? Zakaj je tako trdo izgovorila, danes? Ali že vsi vedo? Moj Bog, v tla se pogreznem!«

Vzela je lonec in ga nalila z vodo. Šele na ognjišču je spoznala, da je hotela naliti mleka. V oči so ji stopile solze in najrajša bi bila pobegnila.

Ko je sedla družina k zajtrku, je morala Ančka zbrati vso silo, da je kakor sicer vesela nesla skledo na mizo. Bala se je. Ali upanje je bil Janez. On mu že odgovori, ko bi kdo kaj namigaval.

»Ali še ni Janeza?« je vpraševala Ančka, ko je razdeljevala žlice krog mize.

»Ga ne bo,« je odgovoril Miha, »je že v gozdu. Navsezgodaj me je sklical, potem zadel sekiro in šel nad hraste. Ne bi bilo prijetno pri takem gospodarju, jeli da ne, Ančka?«

»Samo, da bi se priliznil Mekarju, tako gara in vleče. No, ga dobro poznam.«

Ančka je bila hvaležna Špeli za odgovor, ko sama ni mogla reči ničesar, dasi bi bila najrajša Špelo udarila zavoľjo take besede.

Po zajtrku je Miha napregel in šel za Janezom v gozd.

Dekli sta šli okopavat, Lukec je pa moral čakati Mekarja, da mu izpreže.

V gozdu je takrat pela Janezova sekira. Ko je še pred dnem prišel do posekanih hrastov, je sedel na parobek in se zamislil. Dolgo je sedel, glava mu je bila težka od težkih misli, da jo je podpiral z obema rokama. Hipoma pa se je vzravnal, zagrabil toporišče in se lotil prve grče. Strahovito je vihtel sekiro, iveri so letele daleč v povaljano praprot.

»Ne, tako ne gre. Ne bom je čakal doma in lovil tri leta te kronice pri Mekarju. Ne strpim. Zakaj greh bo in sramota in revščina. Vem, natančno vem, da bo tako. Ne. Ne bo tako, ampak drugače. Zato grem, nič me ne obdrži več. Grem, grem.«

Bil je s tako ihto ob debelo grčo, da je sekira švistela po zraku.

»V Ameriki ne vprašajo, koliko dni si delal, ampak kaj si naredil. In jaz vam pokažem, kaj naredi moja moč. Boš videla, Ančka!«

In bil in klestil je dalje, udarec za udarcem je padal na hlod; svoje misli in sklepe je pribijal na grče in jeka z doline mu je pritrjevala: Grem, grem ...

Ko je Miha prišel za njim in privezal konja ob jelšev grm ter mu vrgel detelje, je Janezu obtičala sekira v grči.

»Miha,« je preudaril Janez s skrbjo.

»Če grem in mu jo pustim?«

Počasi je majal zasajeno sekiro v grči in razmišljal.

»Janez, ali naj tu klestim, pri tebi?«

»Tamle,« mu je pokazal na drug hrast in potegnil sekiro iz udarca.

Spet je zamahoval, da Miha niti črhnil ni in se gnal za Janezom ves v potu.

Pred poldnem sta se vrnila Mokarja. Lukec je prijel konja, Ančka je hitela k mami in ji odvezla ruto, polno cvrtja in kolačev.

»Vsa sem trda od vožnje,« je rekla mama in lezla počasi s koleslja.

»Kje so drugi in kaj delajo?« se je oglasil Mokar.

»Janez in Miha sta v hribu, dekli okopavata,« je hitel Lukec in odpenjal jermenje.

»Da mi ne prehladiš konja, Lukec. Sem gonil!«

Gospodar se je napotil v hišo, za njim mama in ob njej Ančka.

»Ali si dobro gospodinjala?« je vprašala Mokarica Ančko, ko je v kuhinji razkladala kolače.

»Dobro, mama.«

Mokarica jo je pogledala in ji ni ušla rdečica, ki je zalila dekle.

»Prav,« je rekla in se namuznila. »To je tvoje, Ančka, drugo spravi.« Gospodinja ji je dala kos kolača.

Nato je pogledala na ognjišče, dvignila par pokrovk, zadovoljno pokimala ter šla zgor.

Ko so se zaprla za njo vrata, se je Ančka sesedla vsa žalostna na klop.

»Moj Bog! Namuznila se mi je. Z lic mi bero greh. O!«

Z rokami si je zakrila obraz.

Tako je Ančki potekel teden: pust in nemira poln. Kadar se je kdo zasmel in ga je slišala oddaleč, se je preplašila. Če jo je nagovorilo dekle in jo vprašalo, kako ji je, je sodila, da jo nalašč draži. Nekega večera je prišla njena mati k Mokarju. Semensko pšenico je kupovala. Ko je Ančka

v kuhinjo začula njen glas iz veže, se je tako prestrašila, da je zbežala v kamro in se hotela zakleniti pred lastno materjo. In vendar ji ni nihče rekel žal besede, niti Miha, ki se ga je tako bala. Edino z Janezom bi bila rada pregovorila tajno besedo. Zato ga je čakala in hrepenela po njem. Toda vselej, kadar se je približal trenotek, je zbežala pred njim in se ga ognila. Opazila je, da Janez ves teden dela z nekim nemirom, s silo in izredno močjo, kakor bi hotel narediti za dva. Če je kosil, je zamahoval v najširšem redu, če je odnašal voz, ga je vrgel ob tla kot igračo, če je zavpil nad konji, je bil njegov glas zadirčen. Če je zagledal oddaleč Ančko, je natančno slišal, kako je klicalo za njim njeno srce; ali on se je okrenil in šel ter pribijal ob tla z nakovanimi podplati: »Grem, grem — Ančka, zavoljo tebe grem.« Če je pa ni videl nekaj ur, jo je iskal, si izmislil vse-mogoče prilike, da je nanese delo tako, kjer je videl vsaj njeno ruto na glavi, njeno krilo skoz špranjo vrtno ograje. In vselej takrat je kipelo v njem proti Ančki, da ji razodene svoj sklep, toda ni ga razodel nikoli.

Prišel je dan pred Malim Šmarnom. Na fari je slovesno potrkalvalo delopust. Ančka je zavezavala na vrtu endivijo. Ko so zadoneli prvi akordi iz zvonika, se je Ančki utrgala nitka, s katero je ovijala zelene liste. Pretrgana končka je obdržala v roki in se zamislila. Glasovi zvonov so se točili čez polje, nad vasjo v hrib in ginili v daljavo. Ančka je prisluškala, kako se je vetrč igral z akordi zvonov, jih zanašal kipeče in glasne na vrt, pa jih glušil in zatapljal, da je donelo kot daljna, tiha harfa. Ančka se je nenadoma vsa stresla, končka niti sta ji padla iz rok. Rdečica jo je zalila; ko so prsti vezali nitko, so drhteli. Zvonovi so poklicali njeno dušo: »Pridi, nesrečni otrok!« Ančka se je zamislila še globlje, roke so se gibale kakor stroju, resnoba se ji je začrtala v lice, ki se ni zjasnilo ves večer ne.

Šmarnega jutra je Ančki že gorela luč, ko je zvonilo dani. Samotna se je napotila skoz vas. Nikogar ni došla, nikogar srečala. Komaj se je toliko svitalo, da je videla sivo pot med vrtovi in hišami. Ko je prišla iz vasi, so se pokazali mračni obrisi farne cerkve. Skoz okna je žarela rdeča luč. Ančko je obšla trudnost, da bi bila najrajša sedla na kanton ob cesti. Spomnila se je, kako je hodila poskočna in lehkomiseln druga krat to pot. Domislila se je misijona in tistega slokega, bledega pridigarja. Za vratmi je stala med dekleti. Misijonar je govoril o grehu, o nemiru, ki ga rodi, o božji jezi, o bridkem trpljenju Kristusovem zaradi greha. Vedela je, da njeno

srce ni nič razumelo pridige, da se je čudila, ko je videla, da so si moški otirali solze, njej pa je bilo, da bi se smejala. To jutro so ji pa prišle te besede naproti od cerkve in so jo spremljale. Srce se ji je stiskalo, noga je bila težka in z belo rutico je potegnila preko oči. Hrepenela je k cerkvi, in vendar se je bala tiste rdeče lučke, ki je gledala skozi okna. V neutešnih željah in nepoznanem strahu je romala sama sredi polja. V njenem srcu se je budilo spoznanje, kakor zgodba o paradizu in kakor začetek križevega pota.

Ko je pritisnila na težko kljuko v cerkvenih vratih, je počilo v ključavnici, ko je udarilo železo ob železo. Po cerkvi je votlo zadonelo. Do mozga ji je šinil ta nepoznani glas v visoki praznini. Še nikoli ni stopila v čisto prazno, temno cerkev. Po prstih se je bližala misijonskemu križu, pred katerim je gorela luč, ki jo je videla iz daljave. Pokleknila, skoro zgrudila se je na klečalnik. Poiskala je molek, začela vero —, ali tako prazne so se ji zdele besede, tako mrtve, da je ovila molek okrog sklenjenih rok, dvignila oči v kronano glavo Zveličarjevo in se zazrla v trpeči, blede obraz. Gledala je vanj in ni trenila z očmi in ni ganila z ustnicami. Njeno srce in njena duša sta se pregovarjala z njim in ta hip je razumela trpljenje Križanega in je razumela njegovo ljubezen. Iz srca na križ se je prelivala bridkost, s križa v dušo je teklo odrešenje...

Po opraviu je Ančka med zadnjimi družabnicami zapustila cerkev. Zunaj je žarelo jasno nebo. Še nikdar se ni Ančki zdelo solnce tako veselo, kot to pot. Ko je hitela med njivami, so se klanjale težke lati zorečega prosa. Na pokošenih ledinah je blestela rosa. Vse je migotalo v solncu, vse je poskakovalo.

Ko je prišla domov, ni bilo na obrazih nič več tistega porogljivega smeha, iz vseh oči so bili izbrisani sumljivi pogledi. Vse je bilo praznično in veselo. Prvikrat po vsem tednu je bila zgovorna pri obedu in se je šalila z Janezom in z Mihom.

Ko se je popoldne družina porazgubila, je hodil Janez zamišljen po vrtu. Odtrgal si je tu intam sad z drevesa, potipal plot in roč na kolu, kakor bi izkušal, če ni preperel in če še drži. Ančka ga je opazovala skozi okno. Dolgo se je obotavljala in borila sama s seboj. Slednjič se je naglo odločila: »Vse naj se izvrši še danes!«

Vstala je, šla vun in stopila na prag. Janez je tresel slivo na vrtu.

»Še zame nekaj!« je zaklicala s praga.

»Pridi in pobiraj. Dobro so.«

Tudi Janez je pričakoval Ančke in hodil s svojim sklepom ter se obotavljal po vrtu.

Ančka je stopila preko dvorišča do vrtnega plotu. Janez ji je prinesel naproti sliv v klobuku.

»Janez, nekaj ti moram razodeti.«

»Tudi jaz tebi, Ančka!«

»Povej,« je prosila in se bala.

»Ti moraš prej povedati!«

Ančka se je obotavljala in jedla slive, kakor jih je izbiral Janez, najslajše in najdebelejše.

»No, povej, Ančka! Sedaj naju nihče ne sliši.«

Janez si je popravil ovratnik, da se ni brez vzroka ozrl naokrog. Ančka je vrgla pečko na tla in rekla:

»Službo odpovem in grem stran.«

Janezu je padla sliva iz rok, ko jo je nesel k ustom.

»Zakaj?«

»Saj veš!«

Ančka je povescila oči in se okrenila, da mu je skrila obraz.

»Ne pojdeš!« je rekel odločno Janez.

»Pojdem!« je odgovorila pogumno Ančka in ga pogledala.

»Obljubila sem, sveto sem obljubila pri spovedi. In prav je, da sem, in vesela sem. Mora biti, Janez.«

Janez je osupnil, kakor grešnik pred svetnico.

»In vseeno ne pojdeš — ker pojdem jaz. To sem ti imel povedati.«

In sedaj je osupnila Ančka in ga samo gledala z velikimi očmi in ni mogla izpregovoriti.

»Pojdem — zavoljo tebe.«

Ančka je pomolčala, izbruhnili ji je v srcu jeza in sum, češ, taki-le so vsi — toda ni dala duška srcu, moč svetega jutra je bila mogočna. Sklonila je glavo in rekla:

»Prav mi je.«

Janez jo je razumel in zbolelo ga je na sredi srca, segel je čez ograjo po njeno roko. Ančka mu jo je odmaknila.

»Lepo te prosim, ne govori, dokler ne veš vsega. Grem zavoljo tebe, ker te ne morem čakati tri leta — tri leta — in živeti pri tebi in vendar biti brez tebe. In še po treh letih začeti z dolgom — ne — grem, v Ameriko grem, Ančka! Poglej, imam že papirje.«

Potegnil je iz telovnika potne listine.

»V Ameriko?« je ponovila Ančka zbegana in vsa žalostna gledala na papirje.

»Tam me pozabiš — prav mi je!« Obrnila se je, da gre.

»Ančka!«

Janez je kriknil in vtaknil nogo v plot med deske, slive je stresel iz klobuka in se prijel za

verejo, da skoči za njo. Ančka se je preplašila krika in se vrnila.

»Lepo te prosim, onadva sta v hiši! Ne kriči!«

»Zakaj me žališ?«

»Verjamem ti.«

Janez jo je hvaležno pogledal.

Na pragu se je res pojavila Mokarica. Ančka se je hitro sklonila v travo po raztresene slive, tudi Janez ji je pomagal pobirati in ji šepetal:

»Danes teden se vse zmenimo na tvojem domu. Pridi popoldne, dotlej pa molči!«

XII.

Ko je Janez videl, da je Mokarica povabila Ančko s seboj na izprehod po polju, je hotel izrabiti ta trenotek.

Stopil je v hišo.

»Dober dan, gospodar!«

Navadno je pozdravljal drugače, in zato se je Mokar naglo zasuknil od računov in ga pogledal čez naočnike.

»Noo?« je vprašal zategnjeno gospodar hlapca in ga meril od vrha do tal.

»Ne zamerite, danes teden pojdem iz službe.«

Janez je med stavkom dvakrat pokašljaj in pokazal, da ni bila lahka reč, odpovedovati, kjer je tako dolgo služil.

Mokar je zasuknil stol, da je zahreščal pod težkim telesom, snel naočnike in ga motril.

»Ali prav slišim? Kako praviš?«

»Da bi bil še ta teden pri Vas, potem bi šel.«

»Torej si se preobjedel tudi ti in kruha pijan tiščiš proč.«

Mokar je vstal in začel hoditi gor in dol, da so škripale deske pod nogami. Nič ni pogledal Janeza, ki se mu je plašen umaknil k peči. Oba sta molčala.

»Gospod,« je zajecal Janez. Sam Bog ve, zakaj mu je rekel gospod, ko mu ni še nikoli ušla taka beseda.

Mokar je obstal in topotnil z nogo.

»Ne boš me žalil za slovo! Le poberi se, sitost presita!«

Kakor se je ustrašil Janez svoje besede, tako se je kesal Mokar pri tej priči, kar je izrekel.

»Ne jezite se, lepo Vas prosim; ali sem Vas kdaj žalil vsa leta? Čemu bi Vas to uro, ko mi je samemu hudo.«

Mokar je obstal, pomolčal, ga pogledal in nato povabil k mizi. Sedla sta.

»Torej razodeni mi, kaj te žene proč. Povej mi po pravici.«

»Denar!«

»Kaj se pravi to?«

»Da bi bil prej v kajžici z Ančko.«

»Torej ženska, ne denar.«

»Ona, res.«

»In kje je tista služba, ki bo boljša od Mokarjeve?«

»V Ameriki.«

»Janez, Janez! Torej tudi ti si okužen.«

»Še sanjalo se mi ni o tem in več sem mislil na smrt, nego na Ameriko. Ali sedaj pa moram. V par letih zaslužim, da Vam plačam kajžo, ali me pa tamkaj pokopljejo. Tako je sklep in izvedem ga.«

Mokar je skomizgnil z rameni.

»Bog ti daj srečo. Žal mi je za te, toda nič ti ne branim. Povem ti pa, če se pokesaš, Janez, tebi bodo pri nas vrata vedno odprta. V soboto te plačam. Z Bogom!«

Mokar mu je pomolil roko. Stisnila sta si desnici, kakor dva prijatelja, in hitro sta se razšla ne zaradi jeze, ampak ker je bila obeh bridkost resnična in velika.

Mokarju je bilo Janeza tako žal, da celo ženi ni razodel svoje žalosti, Janez je pa molčal in hodil kot senca okrog hiše. Na vsak kot, na toporišča, na voze, na živino, na plot, ki ga je tolikrat popravljal — na drevesca, ki jih je sadil — na vse je bil privezan s stoterimi vezmi — in ko se je od vsega tega trgal, ga je bolelo in rezalo v dušo. Nihče ni slutil, kaj se godi v njem, edino Ančka mu je brala žalost iz oči. Čim bolj se je bližal zadnji dan, teže ji je bilo. Med tednom se je tolažila, češ Janez je tako moder, najboljši je ukrenil, in božja poizkušnja je to zanj in zame in pokore nekaj. Zadnji dan pa ni zmogla nobene misli več; v drvarnici je pokleknila predenj in dvignila roke:

»Janez, ostani, grem jaz; tri leta niso večnost. Bog je tako dober.«

In on je stisnil njene povzdignjene roke in jo potegnil k sebi.

»Ančka, grem, vidiš, samo zato grem, ker si ti edina na svetu in je ni nobene več zame.«

V soboto sta se z Mokarjem pobotala za plačo. Gospodar mu je navrgel par desetakov za popotnico. Janez se je branil.

»Vzemi, naj bo za božji denar tebi in meni. V trpljenje in nevarnost si greš služiti ženo. Bog naj ti blagoslovi poštenje, kakor očaku Jakopu. Kajža te počaka, zanesi se name!«

V nedeljo je Mokar postavil pri obedu pred družino veliko mero boljšega vina. Sam je natočil in napil Janezu in ga pohvalil za zgled in posnemanje.

Družina je vsa osupla strmela v tako novico, Ančka je zbežala v kamro, Mocarica je šinila kvišku, se uprla v boke in sakala z odprtimi ustmi in jezna pogledovala moža in Janeza, dokler ni izustila: »In vse to za mojim hrbtom« ter odkurila iz sobe.

Janez je zahvalil gospodarja in se poslovil od družine:

»Nikar kaj ne zamerite.«

In ko jim je začel segati v roke, se je Lukec obrisal z rokavom, ženske so iskale predpasnike, celo Miha je izjecal zadnji:

»Oh, oh, zakaj greš.«

Vsi poparjeni so vstali od mize in se razkropili, Janez je pa zadel kovčeg, da gre h kajžarju Antonu.

Mocar je gledal s hodnika.

»Janez!«

Namignil mu je z glavo in ga poklical gor.

»Do nje moraš, do mame!«

»Ves sem zbežan,« se je opravičeval Janez in šel za Mocarjem v sobo.

»Mama, ne jezite se. Menda je tako božja volja.«

»Veš kaj, ne bil bi šel, da sem kaj vedela. Treba ni tega, zares ne. Ker ste pa tako skrivali, kaj morem zato?«

»Mama, saj se kmalu vidimo in potem bomo sosedje, kajne. Ančko Vam priporočam, mama. Imejte jo radi, do smrti bom hvaležen.«

Janezu se je tresel glas.

»Ne boj se zanjo. Z Bogom!«

»Z Bogom!«

Sedaj se je tudi mami stožilo za hlapcem in oponesla je možu: »Bolje bi bilo, da bi mu bil popustil pol tisočaka, kakor pa da je prišlo tako.«

Mocar je nekaj zamrmral, šel vun na hodnik in zaklical:

»Miha, naprezi in potegni Janeza s kolesljem. Od naše hiše ne bo hodil peš.«

Kmalu je zacepetal Rigo z dvorišča, družina je gledala za vozom, Ančka se je skrivala za oknom. Janeza je tiščalo v grlu, da ni zinil besedice z Mihom.

Ko so odšli ljudje k nauku, je hitela Ančka po stezah proti domu.

Za vratmi na klopi je stal ameriški kovčeg, oče Anton, mati in Janez so sedeli za mizo, kjer je bil hleb kruha in velik nož ob njem.

»Pozdravljena!«

Janez ji je šel naproti, jo prijel za roko in jo posadil medse in med mater.

Ko je videl, da ima vse objokane oči, jo je izkušal razvedriti.

»Kaj se bojiš! Vesela bodi. Glej, s starši smo se že domenili in sedaj še s tabo. Poglej, Ančka.«

Janez je potegnil zavoj hranilnih knjižic iz žepa.

»Spravi tole. Kar zaslužim, pošljem tebi, da takoj naložiš na obresti. Če bi se mi pa kaj primerilo, je to tvoje; oče in mati sta na pričo. In da bo držalo, zato sem napisal tudi oporoko. Tukajle je v pismu.«

»Lepo te prosim, nikar tako ne govori!«

Ančka je pričela ihteti.

Vsi so dolgo molčali, na mizi so bile knjižice, pod stropom so brneli roji muh.

Oče Anton je pogledal na uro.

»Kdaj gre vlak? Če res moraš v mesto, ali bi pa pri nas prenočil.«

»Moram. Kar grem.«

»Ančka, ponesi mu kovčeg. Jaz grem tudi z vama.«

Mati je pokrila drugo ruto, Ančka je poiskala pisani svitek. Pri vratih je pokrižala mati bodočega zeta in se mu sklonila k licu ter ga poprosila:

»K spovedi pojdi! Nevarno je na morju!«

Janez je zardel in stisnil roko materi.

(Dalje.)

JUTRO.

Zložil Al. Remec.

V jutro je planila vojska mlada,
svetla armada solnčne luči,
jezdci brodiijo v meglo nad svetom,
ščit se ob ščitu, kopje ob kopju blešči.

V jutro razpenila noč se je v solzah prečuta.
Sila ti kruta, moje nemoči obroč,
kdo te zdrobil je? — Kakor jutranjo misel
čutim, mladost, te in tvojo nevkljenjeno moč.

BITKA PRI LIPSKEM:
KNEZ SCHWARZENBERG
SPOROČI TREM
VLADARJEM ZMAGO
ZDRUŽENEGA OROŽJA.

DEKLA ANČKA.

Napisal F. S. Finžgar.

(Dalje.)

XIII.

Janez je pisal:

Preljuba Ančka!

Nedelja je, čas imam in sam sem. Ker ti imam veliko povedati, te koj v začetku prav lepo pozdravljam. Zdajle gotovo spiš in naj se ti prav lepo sanja.

Ko je vlak odpeljal, si me videla, kako sem visel skoz okno in vaju z materjo gledal. Vso postajo sem bil pri oknu in sem vedel, da sta izginili, pa sem vaju vseeno še videl. Ti si mi s svitkom mahala, mati pa nič. V Ljubljani sem vse opravil, kakor so mi mati naročili, le povej jim, in zelo sem bil potlej vesel. Zvečer se nas je odpeljalo petdeset Amerikancev, največ fantov, tudi nekaj mož — in tri žene so bile z majhnimi otroki. So šle v Ameriko za možmi. Nekatere žene in matere so jih spremile na kolodvor. Ne veš, kako so prebridko jokale. Ko smo se peljali na Gorenjsko, sem gledal proti kraju, kjer je tvoj dom in kjer je Mokarjeva kajza na hribcu. Trda tema je bila in nič nisem videl; ali me je vendar tako prijelo, da sem skoro iz vlaka planil. Še nikoli na svetu nisem kaj takega poskusil. Stisnil sem se v kot, zavil glavo v havelok in jokal, da me niso videli. Potem mi je odleglo, ko sem se izjokal. Otroci so tedaj že pospali, le eden je jokal. Možje so se pogovarjali o Ameriki.

Eden je šel — z Dolenjskega je — že tretjič tja. Gruča fantov je pila žganje. Tudi meni so napili, pa nisem hotel. Tako smo se vozili skupaj do Amerike. Skoro vsi so oboleli na barki, meni ni nič prizadela vožnja. Celo prijetno mi je bilo. Ali to ti še vse nadrobno povem, ko se snideva, ljuba Ančka. Vsak dan mislim stokrat na tisto uro, ko ti podam spet roko.

Sedaj sem tukaj in imam že delo. Premog kopljem. Resnično, da zaslužim prav veliko. Deset kron našega denarja na dan, pa tudi več. Ali delamo kot črna živina. Vsako uro v nevarnosti, pod zemljo, umazani, mokri, oh, Ančka, takole mislim, ko me spuščajo v železnem kurniku pod zemljo: križ božji, sedaj grem spet v pekel, da zaslužim nebesa z mojo Ančko. Zares mislim takole, pa nič nikar ne zameri. Kar moli zame. Včeraj je dva zasulo, napol mrtva so izvlekli iz jame.

V začetku pisma sem ti povedal, da je nedelja in da sem sam. Tukaj je čudno življenje. Mladina zapravlja, kar se da, in sirovo se vede. Le malo jih je, ki so pametni. Zato ne grem mednje. Smilijo se mi. In tudi tako ti povem, ko bi jaz ne imel tebe v domovini, Bog ve, kaj bi bilo. Skušnjava so velike, vere vse zmešane. Šostarjev Francelj, ki je tudi v tem kraju, si je kupil lakaste čevlje in trd klobuk, kakor ga nosi gospoda v Ljubljani. Jaz sem se mu smejal, pa mi je rekel,

da sem kmet. Reci, kar hočeš, sem rekel; kmet sem in kmet bom. V Ameriko sem prišel po denar, ne po gosposke obleke.

Ančka, le zaupaj in nič se ne boj. Kmalu ti pošljem denar in potem vsak mesec. O, ko bova v kajžici, kako se veselim. Še dve leti, dolgi bosta, pa nič ne dé. Kako je tebi? Ali kaj misliš name? Zavoljo Miha me včasih tako čudno zaskrbi. Kajne, da mi boš zvesta in da se mi ni treba bati? Ko bi jaz kaj izvedel, ne vem, kaj bi se zgodilo. Kar umrl bi, ali pa bi postal tako malovreden, kakor ga še ni videla Amerika. Kako je pri Mocarjevih? Ali te kaj dražijo? Nič ne maraj, kar potrpi, ko se vrnem, jih bova dražila midva.

Sedaj moram končati. Moji tovariši so se vrnili iz gostilne. Vsi so vinjeni in harmoniko imajo s seboj. Pozdravi doma in pri Mocarjevih.

Z Bogom!

Do groba tvoj

Janez.

Ančka je odpisala:

Preljubi Janez!

Vse že spi, na nebu lunica stoji, jaz ti pa pišem v tihi kamrici in od veselja jokam in od žalosti. Tolikokrat sem prebrala tvoje pismo, da sama ne vem, kolikokrat. Vsega znam iz glave, od besede do besede. Pod vzglavjem ga imam; ko se ponoči prebudim, prižgem luč in ga berem. Verjamem, da si hude reči poskusil na tako daljni poti. Ne veš, kako se bojim zate. Dokler nisem dobila razglednice iz Hamburga, sem mislila, da bom kar minila od same žalosti. Kar nič nisem jedla in posoda mi je letela iz rok, ko sem delala v kuhinji. Mama me je zelo tolažila ter mi je povedala, da si ti pri slovesu prosil zame. Vedno ponavlja: Zakaj je šel Janez? Treba bi tega ne bilo. Vidiš, zelo te je imela rada. In drugi tudi. Nihče me nič ne draži. Miha je sedaj za velikega hlapca. Ne moreš misliti, kako se je izpremenil. Prvi vstaja, zadnji hodi spat, nič več ne popiva in čisto drugačno govorico ima. Samo mene včasih tako čudno pogleda, da se vsa stresem, potem se pa hitro obrne in pravi: Nič se ne boj, Ančka.

Janez, sedaj se vidi skoz okno na hribec, kjer je Mocarjeva kajža. Vsa se sveti od lune. Kolikokrat gledam tja gor, kakor bi tebe tam iskala. Bog ve, če čakava ta dan. Ko bi le ne bilo tistega večera, saj veš, Janez. Kar nekaj mi stiska srce in vedno se nečesa bojim. Prepričana sem, da je vse odpuščeno, obema, trudim se, da bi si izbila to iz glave. Ali kakor kamen mi leži

na srcu in grozno sem nesrečna. Včasih pozabim, ali mi nenadoma stopi pred oči črna skrb, da vsa vztrepetam. Ne zameri, da sem ti to potožila. Saj nimam tu nikogar in sedaj mi je laže.

Tvoje hranilne knjižice sem nesla župniku, da jih je spravil v blagajno. Na dveh krajih so pokradli, zato me je skrbelo. Župniku sem vse po pravici povedala, kako sva se zmenila. Rekel je: Janez je poštenjak, kakor jih ni mnogo. Ančka, le moli zanj, da se srečno vrne. Tako se mi je prilegla ta pohvala, da sem ves teden laže živela.

Končati moram. Sem mislila, da ti bom strašno dolgo pismo napisala, a vidim, da nisem. Janez, piši mi, lepo te prosim, vsak teden, samo par besedi, ko si preveč truden. Tudi jaz ti bom pisala, ki zmerom nate mislim in te tako težko čakam.

Z Bogom!

Tvoja zvesta in žalostna

Ančka.

XIV.

Tedni so tekli in meseci. Janezova beseda je držala. Ančka je dobivala pisma in razglednice, pa tudi denarja toliko, da se je čudila vsa fara. Zakaj v Ančki je bilo že toliko gizdavosti, da ni skrivala lepih vsot, ki so prihajale iz Amerike. Nevesta je bila in vesela, ko so se čudili ljudje takemu ženinu.

Ali niso se samo čudili. Tudi zavist je zorela. Mnogo mater iz fare je imelo v Ameriki sinove. Zato so jim pisarile in jim stavile Janeza za zgled. Iz Amerike pa so prihajali odgovori, da je Janez umazanec in skopuh, da se bo z delom uničil, ki ima tako obleko, da ne sme med ljudi. In prebiral so se pisma v dolgih zimskih večerih, opravljalo se je in natolcevalo. Mnogo tega je Ančka slišala in zvedela. Grenko ji je vselej kanilo v dušo, in v to grenkost je pomakala pero in tožila Janezu, kar ga je podžigalo, da je skoro resnično stradal, samo da je mogel prištediti še več.

Prišle so žene k Ančkini materi.

»Ali sta res vaša in Janez ženin in nevesta?»

Tako so se nalašč delale nevedne.

»Zgovorjeni smo,« je kratko odgovarjala mati.

»Je pa seveda vse v božjih rokah.«

»Ah ti,« je povzela sosedica, »takole so se menile žene, nikar mi ne zameri, da ti razodenem, takole, ko smo šle od maše: Preveč zasluži Janez. Prevzel se bo, zakaj če pojde tako naprej, v nekaj letih si kupi graščino, ne pa Mocarjeve kajže. Potem bo pogledal po taki, ki kaj ima. Mar mu bo kajžarska.« Glej, zato sem ti povedala, ker bi mi bilo žal Ančke.«

Mati se je hipoma prestrašila, pomislila in rekla: »Ne verjamem. Janez bo mož-beseda.«

Pa se je zasmejala druga sosedka in rekla:

»Mož-beseda! Le kdo je še dandanes mož-beseda? Saj si poznala Pavleta. Pet let me je vodil in mi prisegal. Ko mu je umrla teta in je nenadoma obogetel, je na vse pozabil in je vzel tisto našopirjeno Mano. Takile so.«

»Saj se mu dobro otepa,« je popravila prva sosedka.

»Naj se mu le, Bog je pravičen.«

Mati se ni vmešala v pogovor in je bila vsa žalostna. Tedaj je nenadoma vstopila Ančka. Sosedice so obmolknile.

»Dober večer, mati!«

»Glej jo, na noč prideš!«

»Nocoj bom doma, ker grem jutri v mesto.«

»Spet ženinov denar, jeli?« jo je osmuknila sosedka.

»Od Janeza, da. In to pot, mati, je spet več poslal.«

»Pretrgal se ti bo od dela; le čemu ti bo shirani mož?«

Ančka je pogledala sosedo čez ramo in vprašala:

»Ali so oče v hiši?«

»V hiši,« je odgovorila kratko mati.

Ančka ni rekla niti 'lehko noč' zavidnicam. Odprla je vrata in šla k očetu v sobo. Sosedice so se poizgubile iz veže, mati se je zamislila pred ognjiščem in strmela v plapolajoči ogenj.

Tisti teden, ko se je Ančka vrnila iz mesta, kamor je nesla v hranilnico Janezov prihranek, je bila začudo potrta. Kakor senca se je plazila okrog, v lice so se ji zarezale bolestne brazdice, ogibala se je vsakega in če je morala govoriti, je govorila prisiljeno in trudno. Dekle so si namigavale, češ, spet jo je obsedla žalost po Amerikancu. Toda nobena ji ni rekla žale besede. Tudi Mocarica jo je opazovala in poskusila začeti vesel pogovor. Ali vselej se je Ančka izgovorila, da ima nujno delo kjerkoli, samo da je ušla mami izpred oči. Kadarkoli pa je bila zvečer sama v kamrici, je ležala dolge ure oblečena na postelji in tiho jokala, da je bilo vzglavje vse mokro od solz. Ker je bila obledela od prečutih noči, jo je Mocarica izpraševala, če je bolna, ali če jo je kdo razžalil. Toda Ančka se je ogibala odgovoru in trdovratno ponavljala, da ni vredno, da bi se menili o tej stvari. Samo da jo jezi, ker so ljudje tako obrekljivi in so ženske rekle materi, da je Janez ne bo vzel, ker bo prebogati.

V petek večer jo je poslala Mocarica k fari v trgovino. Tega je Ančka čakala. Ko se je šla

preoblačiti, se je mama šalila: 'Seveda, nevestica, če greš le v drugo vas, mora biti vsa zala; ej, ta ničemurnost.' In se ji je smehljala, ko je napol praznično oblečena nataknila locenj cajnice na roko in poslušala naročitev za trgovino.

Ančka je naglo šla skozi vas. Dêkle so pri koritu natakale vodo in jo ogovorile. Ančka se ni nič ustavila. Komaj jim je odgovorila na vprašanje in hitela dalje. Vse so se ozrle za njo in jo obsodile: »Vižjo, napuha polno! Prava reč tiste kronice, ki jih pošilja Janez. Milijonarka vendarle ni, da bi se takole napihovala.«

Ančka pa je drobila sneženo pot, ki ji je škripala pod hitrimi koraki. Mračilo se je hipoma in nizko se je vlegla megla. Čim bolj se je Ančka bližala fari, tem bolj so ji zastajali koraki. Nikogar ni srečala. Kroginkrog bela, mrtva tihota. Ančka je potegnila iz žepa robec in si ga pritiskala na oči. Korak ji je čezdalje bolj zastajal, dokler ni obtičala sredi gazi in glasno zaihtela. Kraguljci prihajajočih sani so jo zdramili. Otrla si je objokane oči in se napotila dalje.

Ko je v trgovini postavila cajnico in naročala, si je pomaknila ruto na oči, segla po beli predpasnik in si brisala lice.

»Megla je, da se kar ivje obeša na oči,« je rekla in odšla, češ, da ima še opravka in se kmalu vrne.

Od prodajalnice je krenila po vasi. Skoz okna so se že svetile medle luči, iz hlevov so se čuli glasovi hlapcev in dekel, ki so vrdevali in molzli. Ančka je bila komaj še sto korakov od župnišča. Srce ji je tako bilo, da je trdo tiščala ruto-ogrinjalko na prsi. Noge so ji bile kakor svinčene, meglilo se ji je pred očmi in vsak hip je trčila s čizmi ob sneženo grudo. Napol onemogla je prišla vstric župnišča. Ko je hotela prijeti za kljuko, ji je bila roka kakor mrtvoudna in vsa topa se je napotila naprej in obstala na cerkvenem pragu. Globoko je vzdihnila in se plašno ozrla. Iz zvonika je bilo čuti težko tiktakanje ure. Kakor bi pribežala v zavetje, ji je odleglo.

Cerkvena vrata so bila še odprta. Večna luč je živordeče žarela v svetilki. Tudi pred Marijinim oltarjem je gorela luč, ki jo je brzkone nalila in prižgala iskrena prošnja. Pred tem oltarjem se je Ančka ustavila. Dolgo je zrla nepremično v kip Matere Božje, ob katere vznožju je zelenel lep grmiček rožmarinov. Ančka ga je vzgajala in ga postavila na oltar.

Polagoma je ginil mir, ki jo je za hip objel v cerkvi, kolena so se ji pošibila in zgrudila se je pred stopnico; vsa se je sključila, da se je čelo skoro dotikalo tal. Telo ji je drgetalo, sunkoma

so se ji izvijali zatopljeni vzdihí iz prsi, nato so se pa strnili v pritajeni jok, ki je odmeval od sten in visokega oboka — — —

Ko se je izjokala, je dvignila oči, ki so bile zalite s solzami, da je videla krož lučke široke kolobarje, ki so obvijali z zarjo ves oltar. Poklečala je še trenotek. Vejice rožmarinovega grmička so jo pozdravljale izpod nog Prečiste in ta sama se ji je nasmehnila tolažbe polno.

Ko je stala spet pred župniščem, je čutila dovolj moči, da je vstopila.

Župnik je sedel ob pisalni mizi. Na njej je gorela nizko zasenčena luč.

»Hvaljen Jezus,« je pozdravila Ančka.

»Amen,« je glasno odgovoril župnik in se ozrl proti vratom. Nato je dostavil: »Ti si, Ančka! Kaj bi tako na noč?«

»Hranilno knjižico sem prinesla, da bi jo spravili v blagajni.«

»Dobro. Janez je zares priden. Kakor sem ti že rekel, resnično mu ga ni para.«

Ančka je odvila knjižico iz papirja in jo položila pred župnika na mizo. Ko jo je obсветila luč, je župnik zagledal njene objokane oči.

»Ančka, jokala si! Kaj ti je?«

Okrenil je stol in jo gledal.

Ančka, kakor da ne bi slišala vprašanja, je potegnila iz žepa droben zavitek in ga odmotala. Pred župnikom se je zasvetila svetinjšica in višnjevi trak.

»Gospod, tudi tole sem nazaj prinesla.«

Tedaj je župnik osupnil. Naslonil se je nazaj na stol, gledal, gledal Ančko, ki je stala vsa skrušena pred njim. Nato se je počasi dvignil in izpregovoril z glasom, iz katerega je zvenela bolečina.

»Moj Bog, Ančka, kaj vendar misliš?«

»Gospod, je nisem več vredna, zato sem jo prinesla.«

»Otrok, tebi se je zmešalo. Ne govori tega!«

»Oh, ko sem tako nesrečna!«

Ančka je odstopila nekaj korakov, se stisnila k steni in začela bridko jokati.

Župniku je šinila v glavo taka misel, da se je je ustrašil. Naslonil se je ob pult, slonel nem nekaj časa, nato začel hoditi s trdimi koraki po sobi. Razburil se je tako, ne od jeze, ampak od grenkega spoznanja, da si ni upal govoriti. Ančka je stala ob steni, kakor kip, lice zastrto z rokami.

Po dolgem molku se je župnik umiril. Stopil je pred Ančko in prosil z mehkim glasom:

»Dekle, lepo te prosim, reci, da ni res, kar sem sedajle slutil.«

Ančka je odgovorila. Tak glas ima človek, ki vidi pred seboj obup in nič rešnje poti.

»Res je! V ponedeljek mi je povedal zdravnik.« Župnik se je okrenil in začel vnovič hoditi gorindol.

»In sedaj, otrok moj nesrečni? Kaj misliš?« je obstal pred njo in jo motril.

»Za njim pojdem v Ameriko.«

»V Ameriko,« je ponovil zategnjeno župnik in premišljal.

»Nikar, Ančka!«

»Tu umrjem od sramote in žalosti in mater — mater umorim.«

Ančka si je spet zakrila obraz in jecala bolestne vzklike: mati, moja uboga mati!

Župniku se je trgalo srce. Prehodil je sobo, sedel nato k mizi in ji ponudil stol.

»Težke so te reči in tako žalostne, da bi jokal, ko bi mi ne bilo življenje že izpilo vseh solza.«

»Ko bi bila Vas poslušala, ne bi bilo tega!«

»Mene?«

»Saj ste mi tako modro rekli: Beži — beži! In samo enkrat nisem bežala.«

»Ne govoriva o tem. Pokora je težka, ker je ljubezen božja velika. Povej mi, ali kdo ve o tem?«

»Nihče, samo Vi. Nikar me ne pogubite!

• Strašno sem se vojskovala, preden sem se odločila, da Vam razodenem in prosim sveta.«

»Ančka, krstil sem te, za sv. obhajilo pripravil, poznam te bolje, nego ti sama sebe — pa bi te pogubljal?«

»Oh, vsak me bo!«

»Ančka, pretrpi. Svet pa sodi in obsoja — in bo zato tudi sojen. — Torej v Ameriko, praviš, bi šla, za Janezom?«

»Da bi se poročila.«

»In oče, mati, ali ti bosta dovolila?«

»Pregovorite ju!«

Župnik se je spet zamislil.

»In Janez?« je nenadoma vprašal.

Ančka je gledala s kalnimi očmi in ni vedela odgovora.

»Ali si mu to povedala? Ali si mu pisala?«

»Nisem mu. Bila sem tako drzna, odpustite mi, da sem sklenila Vas prositi za to.«

»Bodi,« je rekel župnik po kratkem molku.

Ančka se je nagnila hitro preko mize in poljubila župniku roko.

»Sam Bog Vam plačaj!«

»Pojdi, nesrečno dete! Potrpi voljno vse bridkosti, trpljenje ti bo rodilo blagoslov.«

Ko so se zaprla vrata za Ančko, je župnik hodil dolgo po sobi. Siva glava mu je klonila na prsi. Vse revno življenje, vse tiho in pritajeno trpljenje človeške revščine in slabosti je šlo mimo

njega, vsa zloba sveta se mu je režala v spomin. Bil je truden in žalosten. Mrmral je: Videl sem cedre na Libanonu — in so padle — — —

Slednjič je obstal pred velikim razpelom, dvignil glavo in rekel:

»In tisti, ki imajo desetero brun v očesu, bodo izdirali tej sirotici pezdir —«

Odločno je sedel k mizi, pero je začelo drseti po beli poli, ko je pisal dolgo pismo v Ameriko. (Konec.)

FRAGMENTI IZ »TRENTARSKEGA ŠTUDENTA«.

Zložil Jo sip Lovrenčič.

DIALOG.

I.

Stal je pred njim in ni ga vprašal, kdo je. Zamišljeno oko mu je strmelo sam Bog ve kam, a ko vprašanje smelo mu je zaupal, uprl ga vanj temno je!

— Oko bi rad do dna izprašal moje in misli, ki so se zagrizle v čelo in ž njimi mojih ustten onemelo besedo, ki nemirna v prsih gloje?

Pozdravljen, če si mož, ki govori odkrito in resnico golo ljubi in k njej se vijejo mu vse poti!

Drugače — preko čela sta dve gubi se včrtali — oko v oko mi vpri in beri: kakor si prišel, se zgubi! — —

II.

Vsemoč sem čutil božjo, ko beseda zavkazala je Njena nič: bodi! In bili smo: gore so svoje grodi razgalile, da čas se v nje zajeda.

Pozneje z morjem bila sva sosedu in govorila o človeškem rodu, kako zaslepljen v trdi temi blodi, ko v liku stvarstva božje bitje gleda.

V obrazu tvojem, vidim, so poteze, ki hočejo, da misel bi povedal; začni, ne motiš, jaz ne zabim zveze!

— Ta čas bo spet! Prihodnjim dnem presedal bo Bog in rod njih pojde stare steze: v vesoljstvu večnem rad boga bi gledal!

III.

Obraz: Mu bodo zgodbe davne znane? Sholar: Herodot, Tacit, Plutarh, Strabo davnino včrtali so in ne slabo — prevstal jim bode mozeg in možgane!

— In prišel bo potem do nove hrane, da Bog Stvaritelj nič več ni za rabo in zadovoljen bo tedaj sam s sabo, da rešil umno je problem nirvane? —

— Tako bo! — — Vidiš, jaz sem zrl rodove prastarih Keltov, Grke sem poznal in slavnih širnih rimskih tal sinove

in eden njih ni v naše dni obstal — moči izkrevavele so njihove: Kdor upa samo v svojo moč, bo pal!

IV.

Prišli so narodi, ki so ob mojem vznožju prebivali, in prišli ste Slovenci, kot drugi tavajoči v smrtni senci po svojih lepih pokrajini okrožju.

In proti Razodetju po orožju ste zgrabili: a sreča, zmage venci so v vero razcveteli in mučenci junaški proti vzhodnemu brezbožju

postanete za njo! In vaša dela, zapisana v povestnici zahoda: »Predstraža vere...« bodo v vek živela

in bodo sveto jamstvo, da usoda vas ljudstev-prednikov ne bo zadela, ker s svojo krvjo spričate Gospoda!

EPILOG.

Nebo se je v svinčeno morje spremenilo in vase zlate zvezde skrilu in lunin srp je v morju žel: ledeno snežno klasje začelo padati počas je...

Sholar končal pogovor je in šel. A ni bil sam. Spočela se je misel in rodila in mu spregovorila:

— Ti si mi oče! — Sholar obstal je: Jaz?

PROF. RĚPIN V ATELIEJU S SVOJIMI UČENCI.
Fot. X. pl. Glibowsky.

DEKLA ANČKA.

Napisal F. S. Finžgar.

(Konec.)

XV.

okarja sta bila vabljeni v svate. Miha seveda naj bi ju vozil. Zato se je utaboril v soboto pred svatbenim ponedeljkom na predverju in se lotil konjske opreme. Solnce je sijalo tako gorko, da je od ledenih sveč teklo. Miha je sedel sredi jermenja in zapon ter likal in gladil ponosen in hudo zadovoljen.

In je prišla mimo Ančka in se začudila.

»Jej, Miha, kako se vse blesketa!«

Veliki hlapec je obrnil medeni plošček na komatu proti solncu, da je skakal, »zajček« po zidu.

»Poglej se vanj! Kakor zrcalo je.«

»Zares. Niti Janez ni bolje napravil.«

Miha se je ozrl izpod čela na Ančko. Lice se mu je za hip zresnilo.

»O, Janez je bil kavelj! — Kdo bo pa vaju vozil, Ančka?«

»Bogvekd. Taki bajtarji se bomo vozili, kajne? Ali pa boš ti?«

»Ne bom,« je rekel Miha naglo, kakor bi odrezal, in začel spet drgniti po opremi.

»Nevoščljivost,« se je nasmehnila Ančka.

Miha je spet prenehal in dvignil glavo.

»Pa naj bo, kaj bi lagal. Norec sem bil, Ančka, velik norec. Sram me je. Ko bi ne bil tak, bi bilo morda drugače.«

Miha je vpiral oči v Ančko, da se je ozrla proč. Skomizgnila je z rameni in ni nič odgovorila. Miha je nadaljeval.

»Le skomizgaj; ampak vem, da bi bilo drugače, ko bi bil imel pamet. Ali resnica je pa ta, da še nista mož in žena.«

Ančka se je naglo obrnila proti njemu.

»Torej ti si tudi tak? Vsi ste taki, kar zeleni od zavisti. Le čakajte, naredim vam jo, ki se vam ne zdi. Uidem vam vsem izpred oči, v Ameriko, za njim, nalašč. Zakaj to je že od sile.«

Miha je poslušal Ančkin grozno in silno se je zbal.

»Ančka,« je začel preplašen kakor človek, ki zve žalostno novico.

Ančka je pa zamahnila z roko, se obrnila in odšla.

Prav tedaj je prišla župnikova dekla.

»Ančka, brž h gospodu!« je rekla zapovedujoče.

Ančka je zardela, Miha se je oglasil izpred hleva in klical dekli:

»Mar gre oklice postavljat, da je taka zadrega?«

»Karkoli, nič ne vem. Rečeno je tako in tako opravi. Le koj, Ančka.«

Dekla jo je za hip počakala in se pogovarjala z Mihom, ki je bil postal nenadoma slabe volje; nato sta odšli proti fari.

Vso pot se je Ančka šalila z dekle, da ji je zakrivala razburjenost. Ko pa je potrkala pri župniku, se ji je začela tresti roka in je čutila, da ji stopajo potne kaplje na čelo.

»Janez je že odpisal!« je odgovoril župnik na njen pozdrav.

»Ni mogoče,« se je začudila.

»Brzjavil je in zato je mogoče.«

»Brzjavil? Prosim, kaj?«

»Da takoj odrini.«

Ančki so stopile solze v oči.

»In nikomur ne povej. To se pravi menda: kar noč naj te vzame.«

»Kako je dober,« je izrekla polglasno misel, ki je ni nameravala izpovedati.

»Poštenjak, kakor sem rekel. Domeni se doma in si preskrbi vse za pot.«

»Jutri grem domov.«

»Za pot si vzemi od njegovega, tudi to je pristavil.«

»Bož plačaj, gospod župnik.«

»Ančka, trpi vdano in obrni za pokoro. Z Bogom!«

Župnik ji je segel v roko in bridkost mu je gledala iz oči, ko je zrl na dekle.

»Odpustite,« je jecljala in zaprla vrata.

Ančka je takoj drugi dan šla domov. K sreči je bila nedelja, da ni vzbudilo pri Mokarjevih nikakega suma. Zakaj le s težavo se je umikala radovednosti poslov in mame, ki so hoteli izvedeti, čemu je bila klicana v župnišče.

Preden je šla do staršev, je razmišljala vso noč, ves dan, celo v cerkvi je bila vsa zbegana, kaj in kako bi pregovorila mater. Sodila je, da je nabrala toliko vzrokov, da ni misliti na odpor. Vse je še enkrat potoma preudarila in uredila v mislih. Nobene laži si ni pripravila za izgovor, ali vendar je čutila, da bo vse to govorjenje ena sama velika laž pred materjo, ki ji ni še nikdar ničesar utajila. Zamislila se je nazaj na vsa težka pota, ki jih je rodil greh, in vse je bilo, kakor veriga, ki jo je oklepala in mučila — in nič ni še videla konca tega trpljenja.

Doma ni takoj izdala svojega načrta. Govorili so vsakdanjosti, poigrala se je z mlajšimi sesticami in jih ljubkovala; v posteljicah jih je še božala, prekrizevala in jim pripovedovala prav-

ljice. Ko so mali potihnili in zaspali, je spoznala, da je prišla ura. Hipoma je preletela njena misel še enkrat ves načrt. »Dobro je, takole začnem.« Toda ni tako začela. Vse se ji je razdrobilo in razplahnilo, samo ena edina misel je ostala, ki je izzvenela takoj v prvi stavek:

»V Ameriko pojdem!«

Oče je vstal s klopi, se oprl s pestmi ob mizo in gledal na hčer, mati je tlesknila z rokami, jih sklenila in vzdihovala.

Ančka se je svoje lastne besede ustrašila. Toda izrekla jo je, najtežjo in najprvo. Beseda je udarila mednjo in starše, da je zakrvavelo troje src. Počakala je in zbirala moči, nato pa začela utemeljevati svoj sklep.

Polnoč je prišla, pri kajžarju Antonu je še gorela luč. Mati je sključena sedela pri peči, Ančka je ihtela pri mizi, oče je hodil gor in dol po sobi. Stara ura je podrsnila; vsi so molčali. Ura je začela biti na počeni zvonček dvanajst žalostnih, hreščečih udarcev. Oče se je ustavil in ozrl na steno.

»Dovolj je tega,« je izpregovoril hripavo. »Če se mora zgoditi to, če ne odležeš, pojdi! Jaz ti ne branim več. In sedaj mir besedi.«

Oče se je obrnil proti kamri, upognil hrbet pri nizkih podbojih in zaprl za seboj.

Ančka je šla plaho k materi, se stisnila k njej in ji objela kolena.

Nekaj dni po tem večeru je pripeljala Ančkina mati sani-samotežnice pred Mokarja.

»Po skrinjo sem prišla,« je nagovorila Mokarico, ki jo je srečala v veži.

»Po kakšno skrinjo?« se je zavzela mama.

»Po Ančkino!«

Tedaj je Mokarica odstopila za korak nazaj, si uprla roke ob ledja in izpregovorila:

»Kaj to pomeni? Kje je dekle?«

Mrko je merila kajžarico od nog do glave.

»Nič več ne bo pri Vas. Stran je šla.«

»Takooo! Lažnivka, je rekla, da gre v Ljubljano — po opravku. Ne boš, tako se ne hodi stran. Včeraj je bila še tu in danes kar stran. So še cesarske pravice za gospodarje. Nazaj mora, precej!«

Kajžarica je segla po predpasnik in ga počasi dvigala k licu.

»Kako bi nazaj, ko je že na poti v Ameriko.«

Kajžarica si je zakrila obraz.

Tedaj je Mokarica obstala kakor vkopana. Bulila je v jokajočo mater, roke so ji omahnile ob bokih in besedice ni mogla izpregovoriti. Šele ko je stopil z dvorišča Mokar v vežo, je kriknila:

»Moj Bog, premisli, Ančka je ušla to noč v Ameriko.«

»Za Janezom?« je naglo pristavil mož in se tudi začudil.

»Za sabo jo je spravil,« je razlagala kajžarica.

»I, no, saj ste tako želele. Naj gre,« je odvrnil hladno Mocar in šel mimo žensk v sobo.

»Takile so moški,« se je razjezila Mocarica za odhajajočim možem in namignila kajžarici v kuhinjo. Tamkaj sta ženi sedli in po dolgem pretehtavanju in obgovarjanju je kajžarica zastavila Mocarici vprašanje:

»Ne, zameri, Polona, jaz se celo bojim, da bi ji kaj ne bilo. Ali nisi nič opazila?«

Mocarica je za hip pomislila in rekla:

»Veš kaj, ljuba moja, kako moreš kaj takega vprašati. Ali se je kdaj kaj slišalo o naši hiši? Ali ne pazim nanje, kakor bi bili moji? In na Ančko sem bolj, veliko bolj. In Janez! Zanj roko v ogenj, kadar hočeš. Na, Mina, tega ti ne pozabim.«

»Hvala Bogu, da je tako. Nikar ne zameri, saj si ti tudi mati! Bog se usmili, koliko trpimo z otroki.«

Še in še sta govorili, hlapca sta pa naložila skrinjo na samotežnice. Miha jo je postavil s tako silo na sani, da so se skoro sesedle. Nato je šel v hlev, sunil ljuto Lukca izpod nog, zaloputnil vrata in se zaril na pograd. Obraz je zavil v plahto, vgriznil z zobmi vanjo in ves se je tresel. Drugi so se zbrali v kuhinji, govorili spočetka samo z vzkliki, potem pa začeli vsi hkrati opravljati, da je bila beseda besedi v napotje.

Mocarica je šla v hišo, koder je hodil on mrčezen in slabe volje gor in dol.

Sedla je na vogal mize in si podprla glavo.

»Da nam to naredi, nehvaležnica!«

Kakor sama pri sebi je začela polglasno premišljevali.

»Prav ima,« se je oglasil nenadoma mož.

»Prav? Seveda, vsak že dobi pri vas — moških — potuho!«

»Potuho? Tako? Kdo pa ju je ženil in tiščal vkup, če ne ti? Če ni bila to potuha, potem ne vem, kaj bi bila?«

»Tako? Sedaj naj bom vsega kriva jaz! To je grdo, da veš.«

Mocarica se je začela jeziti, on ji pa ni dal ne besede, ne obraza. Gor in dol je hodil in brundal predse nerazločne besede.

XVI.

Ko je Ančkina mati vlekla skrinjo proti domu, so jo ustavljali ljudje in jo izpraševali. Ni lažala. Kratko je odgovarjala in hitela sključena po poti

ter puščala ljudi, ki so začujenja obstajali, na cesti. In srečal je sosed sosedu, dekleta dekleta. Od ust do ust, od hiše do hiše je tekla novica. Še tisti večer je vedelo pol fare, da je Ančka ušla v Ameriko. Ob okajenih lučih so zvečer sodili in obsojali:

»Ho, kakor tatica je izgínila!«

»In taka bogomolka!«

»Pa iz Marijine družbe.«

»Je lisica, za njim je šla, da se ji ne izmaliči.«

»Oj navihanke!«

»Nič ni vredna!«

Ančka vsega tega ni slišala in ni spoznala, kako malo besedi je bilo govorjenih v njeno brambo. Domovina se ji je pogrezala v noč, pokale so vezi, bolelo je, ali njene misli in njeno hrepenenje je bežalo pred vlakom, koprnelo čez morje in segalo v roke Janezu.

Sedela je stisnjena v kotu voza, ob njej je bila nevesela družba izseljencev. Kolesa pod njo so udarjala ob tračnice, voz se je nagibal, mimo oken so bežale vasi, tekla polja in ginile gore. Na kolodvorih hrup ljudi, nerazumljiva govorica, hropenje in žvižgi vlakov. Kakor blago so pehali izseljence. Agentje so mahali z rokami, jih sprevali v tolpah, zapirali v smrdljive čakalnice, kjer so polegali po tleh, glave na potnih culah, matere z dojenčki v naročju, ki so jokali in tipali z drobnimi ročicami po hrani.

Hamburg.

Pred trudno Ančko se je svetilo morje. Ladje so se gugale na njem. Žrjavi so škripali pod tovari, verige so se napenjale, iz dimnikov se je kadilo. Gneča je naraščala, zbor izseljencev se je množil. V vseh očeh lakota po kruhu, v vseh srcih bolečina. Nihče ni govoril in če je izpregovoril, ga Ančka ni razumela. Dolga vrsta se je vila proti pristanišču. Vsak je bil sključen pod težo prtljage. V medkrovju je zadišalo po potu, po žganju in slanini. Barka se je začela stresati, vreteno je štopotalo, na bregu so ljudje dvignili robce in klobuke. Nekateri na barki so glasno ihteli. Rilec parnika je začel rezati valove.

Drugi dan je Ančka obolela. Z njo vred so oboleli drugi. Vsa topa je ležala in prosila Boga, naj ji dodeli samo še to, da ga vidi, da ga pozdravi in mu pove, kako neizmerno je trpela. Potem naj se zgodi božja volja.

Toda odleglo je njej in je odleglo drugim. Morje je šumelo, razdalja se je krajšala, vseh misli so bile že v Ameriki.

New York.

Po barki je začelo vrveti. Vse je prešinilo hrepenenje in življenje. Krik pomorščakov je donel

s posebnim glasom, k barki so zategnili brod, ki je vso trudno tolpo prepeljal v velikansko poslopje na otok. Kričeči slugi so jih delili v oddelke in zaklepali kot nevarno zver v železne kajbe. Vsa množica kakor brez volje, nič ljudi, samo živo blago, ki ga pehajo za to plačani služabniki od hodnika do hodnika, od stopnic do stopnic. Prišli so zdravniki. Ančki je utripalo srce. V blede lice ji je plula rdečica. Pogledala je po sebi. Obleka ji je bila od vožnje posvaljkana. Ko je prišla na vrsto, sta se zdravnika spogledala. Nekdo jo je prijel za komolec in jo potegnil iz vrste. Zdravnik je pokazal s prstom v posebno sobo.

Ančki so se šibila kolena. Ključ v vratih je zaškrtnil in je ostala sama.

Zakaj?

To vprašanje je stopilo pred njo. Domišljija ji je slikala grozo prodanih deklic, kakor je čula v domovini, ura se ji je zdela večnost, skoz okno je zrla na suho zemljo, duša je kričala za pomoč.

Ključ v vratih je zaškrtil, vstopil je zdravnik. Pregledal je, kakor velevala postava, nato je spet odšel.

Kmalu pa je prišel človek z mladim dečkom, ki je govoril jezik, da ga je Ančka razumela.

»Vi ne smete v Ameriko!«

Ančka je prebledela in črno se ji je storilo pred očmi.

»Zakaj ne? Saj imam pravice, imam denar.«

Iz nedrij je potegnila zavitek bankovcev.

»Ne smete, ker ste taka.«

Pokazal je s prstom nanjo.

»Kaj boste naredili z menoj?«

»Vrnemo Vas. Barka odplove še danes. Pojdite za nama.«

Ko se je Ančka prebudila iz odrevenele nezavesti, je parnik že plul proti Evropi. Brez krvi v licih, brez misli v glavi je ležala topa in čutila samo eno čuvstvo: »Razgrni se, morje, in pokrij mene in moj greh.«

* * *

Pri kajžarju Antonu so molili večerno molitev. Skoz okno je bilo slišati očetov glas, ki je ponavljal: »Kateri je za nas križan bil.«

Tedaj je nekdo potrkal. Vsi so obmolknili. Potrkalo je še enkrat. Oče je šel odpirat. Mati in otroci so gledali proti vratom. V veži je zastokal Anton: »Kristus Nazarenski!« Tedaj se je med podboji pojavila — Ančka.

Mati je kriknila, sestrice so ostrmele, skoz duri je vsa blede stopila Ančka in obstala sredi sobe. Oče je stopil med podboje, materino oko je počivalo na hčeri, se širilo groznega spoznanja, ustnice so se razpirale, dokler ni strašnega molka presegal klic: »Hči, kaj si storila?«

Ančka se je zgrudila k nogam materi, dvignila roke in ječala:

»Mati, moja mati, odpustite!«

MICHELANGELO IN DEČEK.

Zložil Andr. Kalan.

Po cesti Michelangelo je šel,
misleč, kako da kupolo postavi
nad Petrov grob, kako se z njo proslavi —
ko deček je vesel za njim privrel,

v rokah mu svinčnik, bel se list blestel.
»Gospod, ti si slikar, vem« — ga ustavi —
»Glej kamen... sedi... sliko mi napravi
oj lepo!...« in obraz mu je žarel...

»Ti rad imel bi osla, lepa kola,
da vozil bi kot kralj se med vrstniki...
Glej, kola... osla... kar poženi... hola...«

pa glej, da ne splaše ga dečkov kriki,
da s trona ne zletiš... Na, tvoja pola!... «
Svet kupoli se čudi... jaz — tej sliki.

TI GOSPODAR SI MOJ...

Zložil Andr. Kalan.

Oj Bog: Sam svoj, brezmejni, vekov kralj,
pravzor, pravolja, veleum, vsesveti,
vsevidec naš v skrivnostni plašč odeti,
modrosti izvor, resnice žgoči opal,

življenja vrelec, luči vir svetel,
drevo pravice v milosrdja cveti,
ljubezni solnce src drhtečih četi:
Ti Gospodar si moj... jaz Tvoj vazal!

Pred Tabo na kolenih Tvoja stvar
izgubljam se... in molim otrok zmote...
V temo duha zavej čisteč vihar!

Tvoj sin sem... delež mi nakloni dote:
Ljubezni-plamenice vzneti žar
otroku srda oče Ti dobrote!

